

İYİ UYGULAMA REHBERİ**Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumundan:****LİKİDİTE RİSKİNİN YÖNETİMİNE İLİŞKİN REHBER****BİRİNCİ KISIM****Amaç, Kapsam ve Tanımlar****Amaç ve Kapsam**

1. Likidite riskinin yönetimine ilişkin bu rehberde 11.07.2014 tarih ve 29057 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Bankaların İç Sistemleri ve İçsel Sermaye Yeterliliği Değerlendirme Süreci Hakkında Yönetmelik’in (Yönetmelik) “Risk yönetiminin amacı ve risk yönetim sisteminin tesisi” başlıklı 35 inci maddesi çerçevesinde içsel sermaye yeterliliği değerlendirme sürecinin de bir parçası olan likidite risk yönetiminin etkinliğinin ve yeterliliğinin sağlanmasını amaçlayan ilkeler yol gösterici bir mahiyette ortaya konulmuştur. Etkin ve yeterli bir likidite riski yönetiminin aşağıda yer verilen ilkeler doğrultusunda banka faaliyetlerinin karmaşıklığı ve büyüklüğü de dikkate alınarak konsolide ve konsolide olmayan yapıya uygun olarak icra edilmesi beklenmektedir.
2. Bu rehber, 19.10.2005 tarih ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun 93 üncü maddesi ve 22.07.2006 tarih ve 26236 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Tarafından Yapılacak Denetime İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’in “İyi uygulama rehberleri” başlıklı 7/A maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.
3. Her bankanın likidite riski doğuran işlemlerini ölçülülük ilkesi çerçevesinde yönetmesi gerekmektedir. Rehberdeki ilkelere uyumun da ölçülülük ilkesine paralel şekilde değerlendirilmesi öngörülmektedir. Bu rehberde genel olarak aşağıdaki konular ele alınmıştır;
  - a) Likidite riski yönetim yapısı,
  - b) Likidite riski yönetiminde organizasyon yapısı,
  - c) Likidite riskine ilişkin strateji, politika ve prosedürler,
  - d) Likidite riski yönetim süreci,
  - e) Acil ve beklenmedik durum planı ile iş sürekliliği planı.

Tanımlar

4. Bu Rehberde yer alan;
  - a) Acil ve beklenmedik durum planı(ADP): Bankaların İç Sistemleri ve İçsel Sermaye Yeterliliği Değerlendirme Süreci Hakkında Yönetmelik’in 3 üncü maddesinde tanımlanan Acil ve beklenmedik durum planını,
  - b) Fonlama likiditesi riski: Herhangi bir beklenmedik kayba maruz kalmadan ve temerrüde düşmeden borçlarını ve yükümlülüklerini karşılayamama riskini,

- c) İstikrarlı Mevduat: Bankaların Likidite Karşılama Oranı Hesaplamasına İlişkin Yönetmelik kapsamında tanımlanan istikrarlı mevduatı,
- ç) İş sürekliliği planı: Bankaların İç Sistemleri ve İçsel Sermaye Yeterliliği Değerlendirme Süreci Hakkında Yönetmelik'in 3 üncü maddesinde tanımlanan iş sürekliliği planını,
- d) İtibar riski: Mevcut veya potansiyel müşteriler, ortaklar, rakipler ve denetim otoriteleri gibi tarafların banka hakkındaki olumsuz düşüncelerinden ya da mevcut yasal düzenlemelere uygun davranılmaması neticesinde bankaya duyulan güvenin azalması veya banka itibarının zedelenmesi nedeniyle bankanın zarar etme olasılığını,
- e) Kurum: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunu,
- f) Özel amaçlı menkul kıymetleştirme şirketi (ÖMKŞ): Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik'in 3 üncü maddesinde tanımlanan özel amaçlı menkul kıymetleştirme şirketini,
- g) Piyasa likiditesi riski: Yetersiz piyasa derinliği veya piyasa şartlarının bozulması gibi nedenlerle piyasa fiyatını etkilemeden bir pozisyonun satılamaması veya kapatılamaması ile herhangi bir nedenle bir pozisyonun piyasa fiyatının oluşmaması riskini,
- ğ) Risk iştahı: Bankaların İç Sistemleri ve İçsel Sermaye Yeterliliği Değerlendirme Süreci Hakkında Yönetmelik'in 3 üncü maddesinde tanımlanan risk iştahını,
- h) Risk kapasitesi: Bankaların İç Sistemleri ve İçsel Sermaye Yeterliliği Değerlendirme Süreci Hakkında Yönetmelik'in 3 üncü maddesinde tanımlanan risk kapasitesini,
- i) Üst düzey yönetim: Bankaların İç Sistemleri ve İçsel Sermaye Yeterliliği Değerlendirme Süreci Hakkında Yönetmelik'in 3 üncü maddesinde tanımlanan üst düzey yönetimi,
- ifade eder.

İKİNCİ KISIM

Likidite Riski Yönetim Yapısının Oluşturulması

İlke 1. Bankalarda faaliyetlerin emin bir şekilde sürdürülmesini temin edecek strateji, politika ve prosedürlerin yer aldığı etkin bir likidite riski yönetim yapısı oluşturulmalıdır. Likidite riski yönetiminde normal ekonomik koşullarda veya teminatl/teminatsız fon kaynaklarına erişimin ciddi şekilde zorlaştığı ya da imkansızlaştığı stres koşullarında alınacak tedbirler ve gerçekleştirilecek uygulamalar yazılı hale getirilmelidir. Bu uygulamaların bünyesinde; her türlü ekonomik koşulda yeterli likidite düzeyinin teminini sağlayan, teminata konu edilmemiş yüksek kaliteli likit varlıklardan oluşan bir likidite tamponunun tesis edilmesine ilişkin kurallar da yer almalıdır.

5. Bankalarca genel risk yönetim yapısının içinde likidite riskine özel olarak bir yönetim yapısı tesis edilmelidir. Anılan yapı içinde likidite riski stratejisi, politikaları ve prosedürleri (iş akış şemaları dahil olmak üzere) bulunmalıdır. Bu yapı üst düzey yönetim tarafından teşkil edilmekle birlikte Yönetim Kurulunca onaylanmalı ve dönemsel olarak gözden geçirilmelidir.

6. Bankalarca likidite riski yönetimine ilişkin yapı oluşturulurken, günlük likidite ihtiyaçlarının karşılanabilmesi, piyasa veya banka kaynaklı likidite krizi dönemlerinde banka faaliyetlerinin emin bir şekilde sürdürülebilmesi temel amaçtır. Bu kapsamda, likidite sıkışıklığının yaşandığı ekonomik koşullarda dahi kullanılacak sağlam bir likidite kaynağı teşkil eden likidite tamponu oluşturulmalıdır.
7. Bankalarca; özellikle likidite krizinin yaşandığı dönemlere ilişkin olarak, fon kaynaklarına ulaşım ve varlıklarının likiditesi hakkında ihtiyatlı varsayımlarda bulunularak politikalar geliştirilmelidir. Bankanın sermaye yapısının kriz dönemlerinde ihtiyacı olan likiditeyi elde etmede önemli bir faktör olduğu unutulmamalıdır. Dolayısıyla bankaca faaliyet gösterilen piyasanın ve likidite profilinin özelliklerine göre yeterli sermaye ile çalışıldığına ilişkin bankaca değerlendirme yapılmalıdır.
8. Bankalarca, rekabetçi baskılar nedeniyle likidite riski yönetiminin ve kontrolünün güvenilirliğini ve etkinliğini azaltacak uygulamaların engellenmesine yönelik özel tedbirler alınmalıdır.
9. Likidite krizlerinin az sıklıkla gerçekleşmesi, merkez bankalarının müdahale mekanizmaları ile mevduat garanti sistemlerinin varlığı; bankaların likidite riski yönetiminde muhafazakâr yaklaşımlar geliştirmemelerine bir gerekçe değildir.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Likidite Riski Yönetimi

İlke 2. Üst düzey yönetim, likidite riskinin likidite risk iştahı ile uyumlu olarak etkin bir şekilde yönetilmesini ve yeterli likiditenin sürekli olarak elde bulundurulmasını sağlayacak strateji, politika ve prosedürleri geliştirmeli, gerekli uygulamaları hayata geçirmelidir. Üst düzey yönetim, likidite durumuna ilişkin verileri sürekli izleyerek, rutin raporlamalar ile yönetim kurulunu bilgilendirmelidir. Yönetim kurulu, likidite riski yönetimine ilişkin strateji, politika ve uygulama sonuçlarını yeterli sıklıkta gözden geçirmelidir.

Genel

10. Likidite riski yönetim sürecinde esas sorumluluk yönetim kurulunun olmakla beraber, yönetim kurulu ve üst düzey yönetim likidite riskinin yönetiminde farklı görevlere sahiptirler. Yönetim kurulu, likidite riskinin büyüklüğüne ve çeşitlerine ilişkin likidite risk iştahının belirlenmesi ve likidite riskini yönetmek için uygun organizasyon yapısının kurulmasından sorumludur. Üst düzey yönetim ise yönetim kurulu tarafından belirlenmiş likidite risk iştahının sağlanması ile likidite riski yönetim stratejisi, politikaları ve prosedürlerini hazırlamak, yönetim kurulunca belirlenmesini müteakip, uygulamakla sorumludur. Belirlenmiş ve yazılı hale getirilmiş strateji, politika ve prosedürler yönetim kurulunca onaylanmalıdır. Üst düzey yönetim, fonların alternatif faaliyet kolları arasında tahsisi için kullanılması gerekli likidite transfer fiyatlaması¹ sisteminde likiditenin maliyet, risk ve faydalarını dikkate almalıdır.

---

¹ Likidite transfer fiyatlaması ile fon transfer fiyatlaması bu rehberde aynı anlamda kullanılmıştır.

11. Likidite riski yönetim süreci, faaliyet ortamında meydana gelen değişiklikler nedeniyle ortaya çıkabilecek yeni riskler veya mevcut risk düzeyindeki artışlara karşı etkinliğini sürdürebilmesi için, bağımsız denetim ve gözden geçirmeye (içsel veya dışsal) tabi olmalıdır.
12. Ayrıca yönetim kurulu ve üst düzey yönetim, fonlama likidite riski ile piyasa likidite riski arasındaki ilişkiye ilaveten diğer risklerin (kredi, piyasa, operasyonel, itibar riski vb.) likidite riski ile ilişkisi ve likidite riski yönetim stratejisini nasıl etkilediğine ilişkin yeterli bilgiye sahip olmalıdır.

Yönetim Kurulunun Görevleri

Yönetim Kurulunun Likidite Risk İştahına İlişkin Görevleri

İlke 3. Yönetim kurulu; normal ve stresli ekonomik koşullar altında bankanın tür ve büyüklük olarak üstlenebileceği, banka politika ve stratejileri ile uyumlu yazılı bir likidite risk iştahı belirlemelidir.

13. Yönetim kurulu; bankanın faaliyet amaçları, stratejisi, finansal yapısı, finansal sistem içindeki büyüklüğü, fonlama kapasitesi ve genel risk iştahı doğrultusunda bir likidite risk iştahı belirlemelidir. Örneğin finansal sistemde önemli bir büyüklüğe dolayısıyla finansal sistem üzerinde ciddi bir etkiye sahip olan bankalar, risk iştahını daha ihtiyatlı sayısal ölçütler çerçevesinde belirlemelidirler. Bu iştah, etkin bir likidite riski yönetiminin amaçlarına da hizmet edecek şekilde, bir ay veya daha uzun süre stresli ekonomik koşullarda faaliyetlerin emin bir şekilde sürdürülebilmesini temin edebilecek özellikte olmalıdır.
14. Likidite risk iştahı, risk ve getiri arasındaki dengeyi yansıtan analizlere dayanmalıdır.
15. Likidite risk iştahı, likidite riski yönetimi politikasında nitel ve nicel olarak ortaya konulmalıdır. Örneğin, normal ekonomik koşullarda alınmak istenen likidite riski düzeyi yüksek/orta; stresli ekonomik koşullarda düşük şekilde kalitatif bir belirleme yapılmalıdır. Bunun yanı sıra bahsi geçen risk iştahı; düzenlemelerde yer alan yasal likidite oranlarına ilaveten, içsel bir limit tesis edilmesi, likidite sıklığının yaşandığı dönemlerde faaliyetlerin emin bir şekilde sürdürülebilmesini temin edecek asgari limitlerin belirlenmesi, muhtelif vade dilimlerine ilişkin azami likidite riski düzeyi gibi kantitatif ölçütleri de içermelidir.
16. Yukarıda bahsi geçen “Faaliyetlerin emin bir şekilde sürdürülebilmesi” ifadesi ile anlatılmak istenilen husus bankanın net toplam nakit akış pozisyonunun stres senaryolarında dahi merkez bankasından likidite yardımı almadan pozitif kalmasıdır. Bankalar, elde tutulan likit varlıklara, vade ve kur uyumsuzluklarına, bilanço dışı işlemlerden doğan beklenmedik likidite yükümlülüklerine ve muhtelif vadelerdeki fonlama yoğunlaşmalarına ilişkin sayısal ölçütleri kullanarak zayıf noktaları tespit etmeli ve bunlardan kaynaklanan risklerini kontrol altında tutmalıdırlar.

Yönetim Kurulunun Likidite Riski Yönetim Yapısına ve Diğer Hususlara İlişkin Görevleri

17. Bankanın faaliyetlerine, ölçeğine, karmaşıklığına ve büyüklüğüne uygun bir likidite risk yönetim yapısı oluşturulmasından yönetim kurulu sorumludur.
18. Yönetim kurulu likidite riski yönetim yapısının bankanın faaliyetleri kapsamındaki gelişmelere ve değişimlere göre uygunluğunu gözden geçirmelidir.

19. Bankanın ana merkezinin bulunduğu ülke dışında faaliyet gösteren şube ve bağlı ortaklıklarının da likidite riskinin etkin bir şekilde yönetilebilmesi için ilgili yerlerde maruz kalınan likidite riskinin farklı özelliklerini, fon transferi imkanlarını, yasal ve operasyonel diğer kısıtları da göz önünde bulunduran genel bir likidite risk yönetim yapısı belirlenmelidir.
20. Ana ortak bankalar likidite riski yönetim yapısındaki sorumlulukları merkezileştirilebilir veya yerelleştirilebilir. Genel uygulamada likidite risk yönetim yapısının çerçevesini çizen politikalar faaliyet gösterilen bölgenin/kuruluşun özel koşullarına göre tespit edilmektedir. Sonuç olarak, likidite risk yönetim yapısı birim ve faaliyetler bazında ve konsolide olarak likidite riskinin eş anlı ve sürekli olarak izlenebilmesine imkan verecek özellikte olmalıdır².
21. Etkin bir risk yönetimi için, üst düzey yönetim ve ilgili personelin; likidite riskini ölçmeye, izlemeye ve kontrol etmeye yardımcı olacak yeterli eğitim, sistem ve kaynaklara sahip olmasını sağlayacak yetkinliğe yönetim kurulunca sahip kılınması gerekmektedir.
22. Üst düzey yönetim tarafından oluşturulacak likidite riski yönetim strateji, politika ve prosedürler yönetim kurulunca onaylanmalıdır.
23. Onaylanmış stratejinin yeterli sıklıkta, bankanın genel stratejisi ile faaliyet gösterilen ekonomik, finansal ve operasyonel çevre kapsamında gözden geçirilmesi yine yönetim kurulunun görevidir.
24. Bankanın likidite pozisyonuna ilişkin ortaya çıkabilecek sorunlara dair yönetim kuruluna ve ilgili mercilere zamanında ve yeterli raporlama yapılmasını sağlayacak yapının tesis edilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda asgari olarak aşağıda sayılan acil durumlarda yönetim kurulu derhal bilgilendirilir:
  - Fonlama maliyetlerindeki önceden belirlenmiş eşik seviye/değer üstünde artışlar,
  - Muhtelif vadelerdeki fon açıklarında meydana gelen önemli artışlar,
  - Fon kaynaklarındaki yoğunlaşmalar,
  - Önemli büyüklükte fon temin edilen piyasalardaki olumsuz gelişmeler,
  - Alternatif fon kaynaklarında meydana gelen azalışlar,
  - Limitlerin önemli bir tutarda veya sıklıkla aşılması,
  - Likidite tamponunda yer alan herhangi bir işlemde teminata konu edilmemiş ve likiditesi yüksek varlıklarda kompozisyon ve miktar olarak meydana gelen önemli değişimler ve azalışlar,
  - Teminata verilen varlıkların piyasa fiyatındaki muhtemel düşüşlerden kaynaklanan ek teminat yükümlülüklerinde (margin call) görülen artışlar,
  - Faaliyet çevresindeki likidite riski doğurabilecek nitelikteki önemli gelişmeler.
25. Yönetim kurulu likidite risk yönetim sürecinin bütünlüğünü temin edecek yeterli bir iç kontrol sisteminin kurulmasını sağlamalıdır.

---

² Konsolide bazda 'eşanlı ve sürekli izleme' konusunda 'Bankaların Likidite Karşılama Oranı Hesaplamasına İlişkin Yönetmelik', Geçici Madde 2'ye paralel olarak, sistemlerini 1.1.2017'ye kadar tamamlamaları gerekmektedir.

26. İç denetim birimince likidite riski yönetim uygulamalarının ve etkinliğinin düzenli olarak gözden geçirilmesini sağlayacak bir yapı tesis edilmesi yönetim kurulunun sorumluluğundadır.
27. Likidite riski yönetiminde iç kontrolü icra edecek birimin operasyonel olarak bağımsız, yeterli eğitim ve yetkinliğe sahip personel tarafından yürütülmesini sağlayacak bir yapı tesis edilmesi yönetim kurulunun sorumluluğundadır.

Üst Düzey Yönetimin Yetki ve Sorumlulukları

28. Likidite riski yönetimi, genel risk yönetiminin yanı sıra aktif ve pasif yönetiminin de önemli bir parçasıdır. Likidite risk yönetiminden temelde yönetim kurulu sorumludur. Bu görevini, üst düzey yönetim, APKO (Aktif Pasif Komitesi) veya başka bir birim/komite aracılığıyla yerine getirebilir. Bahsi geçen fonksiyonu icra edecek birimin verimli bir şekilde çalışabilmesi için; üst düzey yönetimde, hazine biriminde, risk yönetiminde ve diğer iş birimlerinde görevli personelden oluşması gerekir. Üst düzey yönetim likidite riski yönetiminde komitenin/birimlerin/personelin haiz oldukları sorumlulukları açık bir şekilde belirlemelidir. Ayrıca üst düzey yönetim likidite riski yönetimi ile bütçenin uyumunu da gözetmelidir.
29. Bankalar, faaliyetlerinin niteliğine bağlı olarak farklı düzeyde ve çeşitlilikte likidite riskine maruz kalsalar da, üst düzey yönetim tarafından belirlenen, yazılı hale getirilen ve uygulanan likidite riski yönetim politikası normal ve stresli ekonomik koşullarda gerekli likiditeyi sağlama amacına hizmet etmeli ve asgari aşağıdaki hususları içermelidir:
- Yönetim kurulu tarafından belirlenen *likidite riski iştahı*,
  - *Likidite risk yönetim stratejisi* - amaç ve hedefler ile beraber belirli konularda likidite riski yönetim politikası ile ilgili genel yaklaşımı ortaya koyar. Örneğin:
    - a) Varlık ile yükümlülüklerin vade ve kompozisyonu,
    - b) Fonlama kaynaklarının çeşitliliği ve istikrarı,
    - c) Gün içi likidite yönetimi,
    - d) Varlıkların likiditesine, nakde dönüştürülebilirliğine ve varlıklara olan talebe ilişkin varsayımlar;
  - *Likidite riski yönetim sorumlulukları*; likidite riskinin yönetiminde görev alacak ve/veya raporlama yapacak birim/komite/personelin açık bir şekilde tanımlanmış yetki ve sorumlulukları;
  - *Likidite risk yönetim sistemleri*; Likidite riskini ölçme, izleme ve kontrol etmeye yarayan sistem ve araçlardır. Söz konusu sistem ve araçlar asgari olarak aşağıdaki özellikleri bünyesinde barındırmalıdır;
    - a) Çeşitli likidite limitleri ve oranlarına ilişkin bilgiler (Örn; hedef likidite oranı, vade ve döviz cinsi bazında uyumsuzluk limitleri, kredi-mevduat oranı, yoğunlaşma riskine ilişkin limitler),
    - b) Teknik ve davranışsal varsayımları da içerecek şekilde, normal ve stresli ekonomik koşullara yönelik olarak kullanılan nakit akışı analizlerinin yazılı çerçevesi,
    - c) Likidite riskinin izlenmesine yönelik raporlama sistemi;
  - *Acil ve beklenmedik durum planı*; çeşitli likidite krizlerinin üstesinden gelmek için geliştirilen yaklaşım ve stratejiler;

- Yeni ürün onaylama süreçleri, fiyatlamada ve performans ölçmede likidite maliyetleri, faydaları ve risklerinin açık bir şekilde belirtilmesi (Likidite Transfer Fiyatlaması).

30. Üst düzey yönetim,

- a) Limitlerin aşılabileceği istisnai durumlar ile aşım sonrası alınması gereken tedbirler gibi hususlar da dâhil olmak üzere likidite riskinin tespiti, ölçülmesi, izlenmesi, kontrolü ve azaltılmasına ilişkin prosedürlerin belirlenerek yönetim kurulunun onayına sunulması ve müteakiben uygulanması,
  - b) Stres testlerinin, acil ve beklenmedik durum planlarının ve likidite tamponlarının etkin bir şekilde tesis edilmesi ve bunların bankaya uygunluğunun sağlanması,
  - c) Likidite riski yönetimine ilişkin organizasyon yapısında birimlerin ve ilgili uzmanların yetki ve sorumluluklarının çıkar çatışmalarını engelleyecek şekilde belirlenerek yönetim kurulunun onayına sunulması,
  - d) Piyasaların ve likidite riski yönetimini olumsuz etkileyecek muhtemel gelişmelerin sürekli olarak izlenmesi ve gerekli görülmesi halinde stratejide ve uygulamalarda zamanında değişiklikler yapılarak yönetim kurulunun onayına sunulması,
  - e) Belirlenen strateji, politika ve prosedürlerin tüm bankaya duyurulması,
  - f) Maruz kalınan muhtelif riskler için kurulmuş komiteler varsa, bu komitelerin icra edecekleri fonksiyonlar ile likidite riski arasında ilişki bulunması durumunda, bu komite ve sistemlerce likidite riskinin de dikkate alınmasının sağlanması,
  - g) Likidite yönetimi stratejileri ve hedefleri çerçevesinde, konsolide denetime tabi ortaklıklar ile banka arasındaki fon akışlarını (gün içi, yapısal veya stresli likiditeyle ilgili fon akışları) konsolide olarak izlemeyi ve gerektiğinde kontrol etmeyi hedefleyen ve mevzuatı, piyasa koşullarını, muhasebe, kredi ve vergi kısıtlamaları ile diğer muhtemel kısıtlamaları dikkate alan politika, limit ve süreçlerin belirlenmesi
- ile yetkili ve sorumludur.

Likidite Riski İçeren İşlemlerin Maliyet ve Faydalarının Üst Düzey Yönetim Tarafından Dikkate Alınması

İlke 4. Bilanço dışı işlemler de dahil tüm önemli faaliyetler bazında likidite riski içeren işlemlerin maliyet, fayda ve risklerinin fiyatlama mekanizmalarında, performans ölçümlerinde ve yeni ürün onaylama süreçlerinde dikkate alınmasının sağlanması için gerekli uygulamalar oluşturulmalıdır.

31. Likidite riski yönetiminin doğrudan kar sağlayıcı bir yönünün bulunmaması nedeniyle, bazı faaliyetlere likidite tahsisinde aşırı teşvik sağlanarak veya çıkar çatışmasına yol açacak bir yapı kurularak risk yönetim yapısına zarar verilmemelidir. Üst düzey yönetim likidite riski içeren tüm işlemlerin maliyet, fayda ve risklerinin; fiyatlama mekanizmalarında, performans ölçümlerinde ve yeni ürün onaylama süreçlerinde dikkate alınmasını sağlayarak faaliyet kollarının gerçekleştirdikleri işlemlerde yönetim kurulunca belirlenmiş risk iştahı ile üstlenilecek riskler arasında uyumu temin etmelidir.
32. Likidite transfer fiyatlaması yapısı, likiditeye ihtiyacı olan (örneğin kredi veren) ile likidite fazlası olan (örneğin mevduat kabul eden) faaliyetler arasındaki fon transferinin likidite riski yönetimi açısından (maliyet, fayda ve riskleri) değerlendirilerek fiyatlandırılmasını sağlayan

karar destek sistemini içerir. Üst düzey yönetim tarafından faaliyet ortamındaki ve finansal piyasalardaki değişimlerin etkilerinin periyodik olarak gözden geçirilerek yansıtıldığı bu sistem aşağıdaki özellikleri bünyesinde barındırır. Bu sistem;

- Faaliyetlerin yapısında bulunan likidite riski seviyesini yansıtmalıdır,
- Bilanço dışı işlemler dahil olmak üzere muhtemel kayıplara neden olabilecek tüm önemli faaliyetleri kapsmalıdır,
- Likidite ölçüm ve tahsisinde; varlıkların elde tutma süresi ile yükümlülüklerin beklenen vadeleri, piyasa likidite riski özellikleri, istikrarlı fon kaynaklarına ulaşım imkanları da dahil olmak üzere tüm önemli diğer faktörleri dikkate almalıdır,
- Sözleşmelerin vadeleriyle yetinmemeli, ihtiyatlılık prensibi çerçevesinde tahmin edilen vadeleri de dikkate almalıdır,
- Likiditeye ilişkin maliyet, fayda ve risklerin sayısallaştırılarak ölçülebilmesi için faaliyet kolları seviyesinde doğrudan ve şeffaf bir yönetime imkan sağlamalıdır,
- Stresli ekonomik koşulların likiditeye etkilerini yansıtılabilmelidir,
- Erken ödeme opsiyonu taşıyan ürünlere ilişkin risklerin etkisini fiyatlamada dikkate alabilmelidir.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Likidite Riskinin Ölçümü ve Yönetilmesi

Likidite Riskinin Tanımlanması, Ölçülmesi, İzlenmesi ve Kontrol Altında Tutulması ile Nakit Akışları Yaklaşımı ve Yabancı Para Likidite Yönetimi

İlke 5. Likidite riskinin tespiti, ölçümü, izlenmesi ve kontrolüne ilişkin etkin süreçler tesis edilmelidir. Bu süreçler; varlık, yükümlülük ve bilanço dışı işlemlerden kaynaklanan nakit akışlarının belirli zaman dilimleri için kapsamlı olarak tahmin edilmesine yönelik etkin bir yapının kurulmasını da içermelidir.

Likidite Riskinin Tanımlanması, Ölçülmesi, İzlenmesi ve Kontrol Altında Tutulması

Genel

- 33.** Bankada riskin tanımlanması, ölçülmesi, izlenmesi ve kontrol altında tutulmasına ilişkin olarak hazırlanan likidite riski yönetim süreci aşağıdaki hususları içermelidir:
- Likidite riskinin ölçülmesi, izlenmesi, kontrol altında tutulması amacına yönelik olarak içsel limitlerin belirlenebilmesi için bankaya özgü araç ve ölçütlerin kullanılması,
  - Likidite pozisyonlarındaki veya risklerindeki muhtemel kırılmalıkların tanımlanması için erken uyarı sistemlerinin tasarlanması ve uygulanması,
  - Mevcut ve muhtemel likidite sıkıntılarını ve likiditeye ilişkin diğer bilgileri üst düzey yönetime zamanında ve etkin şekilde raporlayabilecek bir sistemin kurulması.

Likidite Ölçütleri ve Ölçüm Araçları

- 34.** Bankalar likidite riskinin ölçülmesi ve analiz edilmesi için çeşitli likidite ölçütleri kullanmalıdırlar. Bu ölçütler banka üst düzey yönetimine günlük likidite pozisyonları ve

yapısal likidite uyumsuzlukları ile stresli ekonomik koşullar altında bankanın dayanıklılığı hakkında fikir vermeli, aynı zamanda aşağıdaki amaçların gerçekleştirilmesine yönelik olmalıdır:

- Normal ve stresli ekonomik koşullar altında farklı zaman dilimlerinde gelecekteki nakit akışları tahmin edilerek muhtemel fonlama uyumsuzluklarının tespit edilmesi (Nakit akışları tahmin edilirken makul ve uygun varsayımlar kullanılmalı ve söz konusu varsayımlar periyodik olarak gözden geçirilmeli, onaylanmalı ve yazılı hale getirilmelidir.),
  - Bilanço yapısı ve faaliyet alanlarının barındırdığı gerçekleşme olasılığı çok düşük olanlar da dahil muhtemel likidite risklerinin değerlendirilmesi,
  - Bankanın fon sağlama kabiliyeti ile birlikte temel fon kaynaklarındaki yoğunlaşma ve kırılganlıkların değerlendirilmesi,
  - Bankanın farklı döviz türlerindeki likidite duyarlılığının tespit edilmesi.
- 35.** Bankalar bu ölçütleri belirlerken, yoğun olarak faaliyet gösterdiği bölgelerdeki iş kolları, birimler ve operasyonlara ilişkin bilanço içi ve bilanço dışı tüm pozisyonlarını ve faaliyetlerini (kaynak teminini ve kullanımını etkileyebilecek saklı opsiyonlar ve diğer şarta bağlı yükümlülükler de dahil olmak üzere) likidite riskine olası etkileri açısından değerlendirmelidirler.
- 36.** Bankalar likidite riskinin sayısallaştırılması için faaliyet yapıları, faaliyetlerinin karmaşıklığı ve risk profilleri ile uyumlu muhtelif ölçüm yöntemleri kullanmalıdırlar. Riskin ölçümünde aşağıdaki ölçütlerden de faydalanılabilir:
- Sözleşme vadesine ve nakit giriş çıkışlarının seyrine ilişkin varsayımlara dayanan vade uyumsuzluğu analizi,
  - Fon kaynaklarının kompozisyonu, kalitesi³, çeşitliliği ve yoğunlaşması hakkında bilgi⁴,
  - Stresli ekonomik koşullar altında likidite sağlama kapasitesini değerlendirmek üzere likidite tamponunun büyüklüğü, kompozisyonu ve temel özellikleri hakkında bilgi,
  - Faaliyet yapısına uygun olarak hesaplanacak diğer rasyo ve ölçütler⁵.
- 37.** Likidite ölçütlerinin değer ve trendleri (örneğin istikrarlı mevduatta veya fiyatlamaya hassas mevduatta yaşanan ani düşüş gibi) muhtemel likidite sorunlarını tespit etmek üzere düzenli olarak analiz edilmelidir.

Risk Limitleri

- 38.** Likidite riski içeren işlemlerin kontrol altına alınması ve izlenmesi için likidite ölçütleri bazında faaliyetlerin karmaşıklığıyla ve risk iştahıyla uyumlu limitler ihdas edilmelidir.
- 39.** Limitler, normal şartlar altında değişik faaliyet kolları ve birimler itibarıyla günlük likidite yönetimi için kullanılır. Örneğin her bir zaman dilimi için vade uyumsuzluğu limiti belirlenebilir. Limitler, stresli ekonomik koşullar altında bile faaliyetlerin sürmesi için yeterli olacak şekilde belirlenmelidir.

---

³ Orta vadeli fonlama rasyosu, çekirdek mevduat oranı gibi.

⁴ Söz konusu ölçütler istikrarlı fonlama kaynaklarına ve her hangi bir fon kaynağına olan duyarlılığa ilişkin bilgi sağlar,

⁵ Mevduatın krediye dönüşüm oranı, grup içi krediler, swapla fonlama rasyosu (TP likidite ihtiyacının ne kadarının YP kalemlerle karşılandığı), sözleşmeye bağlı olan veya olmayan yükümlülükler gibi.

40. İhdas edilen limitlere uyulmalı, aşırı risk alındığına veya likidite riski yönetiminin yetersizliğine ilişkin erken uyarı göstergeleri olarak değerlendirilebilecek istisnaların yahut limit aşımalarının raporlanmasına ya da limitlerin güncellenmesine ilişkin prosedürler belirlenmelidir. Tesis edilen limitler ve raporlama süreçleri düzenli olarak gözden geçirilmelidir.

Erken Uyarı Göstergeleri

41. Likidite ölçütlerinden ayrı olarak, likidite pozisyonu veya olası fon gereksinimlerine ilişkin artan risklerin önceden tespit edilmesine yönelik olarak erken uyarı göstergeleri kullanılmalıdır. Bu göstergeler olumsuz gelişmelerin önceden değerlendirilerek, ortaya çıkabilecek risklerin kontrolü ve muhtemel fonlama ihtiyaçlarına ilişkin gerekli tedbirlerin ilgili birim yöneticilerince alınmasına yardımcı olur. Erken uyarı göstergesi olarak içsel veriler kullanılabilir gibi piyasa verileri de dikkate alınabilir.

42. Nitel ve nicel olarak belirlenebilecek erken uyarı göstergeleri için asgari olarak aşağıda sayılan faktörler kullanılmalıdır:

- Özellikle istikrarsız fiyat hareketlerine sahip yükümlülükler ile fonlanan hızlı varlık büyümesi,
- Varlık yapısının nakde dönüştürülebilme kabiliyetinin azalması,
- Banka açısından önemli ülke riski büyüklüğüne sahip piyasalarda olumsuz olayların yaşanması (kriz veya durgunluk belirtilerinin gözlenmesi, kredi derecelendirme notlarının düşmesi vs.),
- Varlık, yükümlülükler ve fonlama kaynaklarında yoğunlaşmanın artması,
- Kur uyumsuzluklarının artması,
- Yükümlülüklerin ağırlıklı ortalama vadesinin kısalması,
- Yasal ve banka içi limitlere çok yaklaşılması veya aşılması durumlarının sıklaşması,
- Belli bir ürün grubu için risklerin artması,
- Bankanın genel mali yapısının, varlık kalitesinin ve karlılığının önemli ölçüde bozulması,
- Bankanın piyasadaki itibarını olumsuz etkileyebilecek olayların yaşanması,
- Kredi derecelendirme notunun düşmesi,
- Bankanın borsa değerinin azalması veya borçlanma maliyetinin artması,
- Borçlanma ve kredi temerrüt spreadlerinin genişlemesi,
- Perakende ve diğer fonlama maliyetlerinin yükselmesi⁶,
- İlave teminat taleplerinin artması veya işlemlerin yenilenememesi,
- Diğer bankalarca verilen kredi limitlerinin veya taahhütlerinin düşürülmesi,
- Mevduat çıkışlarının artması,
- Uzun vadeli fon sağlamada güçlükler yaşanması ile kısa vadeli borçların yenilenememesi,
- Özellikle kısa vade dilimlerindeki vade uyumsuzluğunun artmasıyla ortaya çıkan nakit akışlarında veya yapısal likidite pozisyonlarında kötüleşme,
- Belirli bir fon kaynaklığında aniden ortaya çıkan yüksek yoğunlaşma.

---

⁶ Örneğin bankalar arası para piyasasında bankanın kredi spreadinin/priminin artması.

43. Şarta bağlı yükümlülükler ile bilanço dışı işlemlere ilişkin tetikleyici durumlar da değerlendirilerek bu tür işlemler için erken uyarı göstergeleri tespit edilmelidir.

Bilgi Sistemleri

44. Yönetim kurulu, üst düzey yönetim ve ilgili diğer personele mevcut ve gelecekteki tahmini likidite pozisyonu hakkında zamanında bilgi sağlayabilecek güvenilir bir bilgi sistemi kurulmalıdır.

45. Bilgi sistemleri;

- Likidite pozisyonunun, aktif olarak işlem yapılan her bir para birimi için münferiden ve toplulaştırılarak izlenebileceği,
- Likidite pozisyonunun, konsolidasyona tabi tüm birimleri içerecek şekilde ortaklık, şube ve grup bazında hesaplanabileceği,
- Şarta bağlı yükümlülükler ile bilanço dışı işlemlere ilişkin tetikleyici durumlar da dahil olmak üzere likidite riski içeren tüm işlemlerin dikkate alınabileceği,
- Normal koşullarda gerekli olan raporlamaların stresli ekonomik koşullarda daha detaylı ve daha sık yapılabilmesi,
- Gün içi, günlük, haftalık ve bankaca uygun görülen diğer zaman dilimleri için likidite pozisyonunun ve net fon ihtiyacının hesaplanabileceği,
- Yasal ve banka içi limitler ile işlem prosedürlerinin izlenebileceği,
- Likidite riskinin izlenmesi kapsamında bankaca uygun görülen raporlamaların yapılabilmesi,
- Fon kaynaklarındaki yoğunlaşmanın seviyesini çeşitli açılardan(vade, kaynak cinsi, karşı taraf vb.) ortaya koyabilecek

bir şekilde ve güvenilir yapıda tesis edilmelidir.

46. Menkul kıymetleştirme pozisyonları veya türev işlemlerin yoğun olduğu bankalarda bilgi sistemleri aşağıdaki alanlarda ortaya çıkabilecek tüm riskleri kapsamalıdır:

- Vade uyumsuzluğu ve varlıkların likiditesine ilişkin bilgiler dahil teminatlı borç alıp verme işlemleri,
- Derecelendirme notunun değişmesinden veya varlık fiyatlarının hareketinden dolayı oluşan teminat çıkışları da dahil türev işlemler,
- Şarta bağlı fonlama riskinin varlığını ortaya koyacak şekilde bilanço dışı fonlama araçları ile sözleşmeye bağlı olmayan yükümlülükler.

47. Bankaların bilgi sistemleri mevduatın ortalama vadesinin azalmasına veya mevduat tabanının kırılma hale gelmesine dair sinyalleri tespit edebilecek istatistiksel ve davranışsal analizlere olanak tanımalıdır.

48. Üst düzey yönetim, banka içi izleme kapsamında yapılacak raporlamaların içeriğine, formatına, sıklığına ilişkin usul ve esaslar ile söz konusu raporları hazırlayacak birimleri ve bu raporlama yapılacak birim ve kişileri belirlemelidir.

49. Raporlamanın içeriği likidite ihtiyacının ölçümünü, likidite riskinin kontrol altına alınmasını ve riskin yönetimini destekleyici şekilde tasarlanmalıdır. Raporlarda mevcut likidite pozisyonlarının içsel ve yasal olarak belirlenen limitler karşısındaki durumu yer almalıdır.

İstisnai işlemler ile limitlere yaklaşma veya aşımalar sürekli olarak izlenmeli ve bunların önem derecesine göre üst düzey yönetime veya gerektiğinde Kurum'a raporlanmasına ilişkin usul ve esaslar belirlenmelidir.

50. Yasal likidite rasyoları ve Kurumca gerektiğinde belirlenecek diğer önemli rasyolardaki aşımalar ile acil ve beklenmedik durum planının çalışmasını gerektirecek olaylar gibi ciddi likidite sorunları ivedilikle Kurum'a bildirilmelidir.
51. Limitlere uyumun izlenmesinin yanı sıra bilgi sistemleri raporlaması, likidite konusunda ortaya çıkabilecek sorunların tespit edilmesinde ve likidite krizlerinin yönetiminde yönetim kurulu ve üst düzey yönetime yardımcı olmalıdır.

Nakit Akışları Yaklaşımı

Genel

52. Likidite riskinin yönetilmesinde nakit akışları yaklaşımı da kullanılmalıdır. Bu yaklaşımda belirli vade dilimleri için bilanço içi ve dışı varlık ile yükümlülüklerden doğacak olan nakit giriş çıkışları kapsamlı ve sağlıklı bir şekilde tahmin edilmelidir. Söz konusu tahminler aşağıdaki alanlarda kullanılmalıdır:
  - Normal faaliyet şartlarında günlük net fonlama ihtiyacının izlenmesi,
  - Stres senaryoları altında nakit akışı analizlerinin gerçekleştirilmesi.
53. Aksi belirtilmedikçe bu bölümde bahsedilen nakit akışı yönetimi standartları normal ve stresli ekonomik koşullar için geçerlidir. Stres testinde kullanılacak olan nakit akışı tahminlerine ilişkin hükümler "Stres Testleri- İlke 7" başlığı altındaki maddelerde yer almaktadır.

Kapsam

54. Likidite ölçümü, bilanço içi ve dışı varlık ile yükümlülüklerden kaynaklanan fon girişleriyle fon çıkışlarının karşılaştırılmasını ve muhtemel net fon açıklarının tespiti için varlıkların likidite değerinin hesaplanmasını içermelidir. Normal ve stresli ekonomik koşullar ile kriz dönemi senaryoları altında beklenen fon giriş ve fon çıkışları tahmin edilmeli ve ihtiyatlı olarak ölçülmelidir. Tahminler ileriye dönük olmalı ve makul varsayım ve tekniklere dayanmalıdır. Bu kapsamda likidite riskinin tespiti, ölçümü, izlenmesi ve kontrolü ile ilgili olarak aşağıdaki:
  - Varlık ve yükümlülüklerle ilişkin nakit akışlarına,
  - Şarta bağlı yükümlülükler ile bilanço dışı işlemlere ilişkin tetikleyici durumlara,
  - YP cinsinden varlık ve yükümlülüklerle,
  - Muhabir bankacılık işlemleri ile takas ve saklama faaliyetleri dahil olmak üzere temel bankacılık faaliyetlerine ilişkin hususlar değerlendirilmelidir.
55. Nakit akışları yaklaşımı ile yapılan tahminlerde muhtelif vadeler için aşağıdakiler de dahil olmak üzere çeşitli faktörler dikkate alınmalıdır:
  - Günlük bazda fonlama kapasitesi ve likidite ihtiyacı değişikliklerine duyarlılık,
  - Günlük likidite ihtiyacı, kısa vadeli ve bir yıla kadar olan orta vadeli fonlama kapasitesi,
  - Bir yılı geçen uzun vadeli likidite ihtiyacı,

- Likidite sağlama kapasitesini etkileyebilecek olaylara, faaliyetlere ve stratejilere duyarlılık.

56. Nakit akışı tahminleri aktif olarak kullanılan tüm para birimlerini kapsamalı ve her bir para birimi bazında tahminler yapılmalıdır. Bu konudaki daha detaylı açıklamalar“Yabancı Para Likidite Yönetimi” başlığı altında yer almaktadır.

Net Fonlama İhtiyacı

57. Bankanın; faaliyetlerine devam edebilmesi için, günlük fon ihtiyacını karşılayabilecek düzeyde pozitif nakit akış pozisyonu olmalı ya da yeterli nakit oluşturabilecek varlıkları veya fon kaynakları bulunmalıdır.

Vade Profili

58. Net fon ihtiyacı vade profilinin oluşturulması yoluyla değerlendirilmelidir. Bilanço içi ve dışı varlık ve yükümlülüklerin doğurduğu tüm nakit akışları vade dilimlerine yerleştirilmeli ve her bir vade dilimi için nakit giriş çıkışları netleştirilmelidir. Ardışık vade dilimleri için net nakit giriş veya çıkışları toplulaştırılmak suretiyle her bir vade dilimi için net fon ihtiyacı tahmin edilmelidir.

59. Kısa, orta ve uzun dönem likidite ihtiyacının tespit edilebilmesi için vade profili yeterli sayıda vade dilimini kapsamalıdır. Kısa vadeler (özellikle 1 haftaya kadar) günlük olarak, orta ve uzun vadeler ise daha geniş aralıklarla takip edilmelidir. Uygun vade dilimleri faaliyet türüne göre değişiklik gösterebilecektir.

60. Vade profilinde kısa döneme odaklanılmasına karşın orta ve uzun dönem vade dilimlerindeki uyumsuzluklar da bilançonun barındırdığı muhtemel likidite problemlerinin göstergesi olarak değerlendirilmelidir.

Vade Uyumsuzluğu Limitleri

61. Bankalar bir günlük, bir haftalık ve bir aylık başta olmak üzere kısa vade dilimlerindeki kümülatif net nakit çıkışı pozisyonları için içsel limitler belirlemelidirler. Limitler likidite risk iştahı ile uyumlu olmalı ve kötü piyasa koşullarının fon bulma kapasitesi üzerindeki potansiyel etkisini dikkate almalıdır. Vade uyumsuzluğu limiti önemli pozisyonların bulunduğu her bir para birimi için belirlenmelidir.

62. Vade uyumsuzluğu limitleri likidite risk yönetimi politikası metninde yer almalı ve periyodik olarak gözden geçirilmelidir.

Nakit Akışı Tahmini ve Teknikleri

63. Bazı nakit akışları sözleşmedeki vadelerine göre kolayca tespit edilebilirken, bazıları sadece belli varsayımlar altında tahmin edilebilmektedir. Sağlıklı nakit akış tahminleri yapılabilmesi için aşağıda yer alan hususlar dikkate alınarak gerçekçi varsayımlar kullanılmalıdır:

- Bilançonun gelecekteki büyüme oranı,
- Vadesi gelen varlık ve yükümlülüklerin yenilenme oranlarına ilişkin beklentiler,
- Fon temin etmek için teminat olarak kullanılacak likit varlıkların kalitesi ve oranı,
- Vadesiz mevduat ve kredili mevduat hesabı gibi açıkça belirtilmiş bir vadesi olmayan varlık ve yükümlülüklerin davranışsal özellikleri,

- Bilanço dışı varlık ve yükümlülüklerin doğurabileceği potansiyel nakit giriş çıkışları,
  - YP birimlerinin konvertibilitesi,
  - Takas süresi ve saat farkları da dikkate alınarak varlıkların nakde dönüştürülebilmesi için gerekli olan süre,
  - Fon kaynaklarına erişim imkanı.
- 64.** Muhabir bankacılık işlemleri ile takas ve saklama faaliyetlerinin nakit akışlarına etkileri göz önünde bulundurulmalı ve bu etkilerin yönetimine ilişkin uygulamalar oluşturulmalıdır. Taraf olunan ödeme ve takas işlemlerinde yaşanabilecek sıkıntılar dikkate alınmalı ve ortaya çıkabilecek likidite ihtiyacı yönetilebilmelidir.
- 65.** Nakit akışları tahmin edilirken fon kaynaklarına makul şartlarla ulaşımı etkileyebilecek genel ekonomik koşullar ve piyasa hareketleri dikkate alınmalıdır.
- 66.** Nakit akışlarının tahmininde kullanılan varsayımlara ve gerekçelerine likidite risk yönetim politikaları içerisinde yer verilmek suretiyle söz konusu hususlar yazılı hale getirilmelidir. Varsayımlar ve gerekçeleri üst düzey yönetim tarafından onaylanmalı ve düzenli olarak gözden geçirilmelidir.
- 67.** Varsayımların belirlenmesinde kullanılan teknikler piyasa gelişmelerini dikkate almalı, bankanın faaliyet yapısı ve karmaşıklığıyla uyumlu olmalıdır.
- 68.** Davranışsal nakit akışı varsayımları tespit edilirken tarihsel gözlemler kullanılabilir. Söz konusu varsayımlar için standart bir teknik yoktur. Makul ve tutarlı bir şekilde belirlenen varsayımlar tarihsel veya ampirik kanıtlarla desteklenmelidir.

Yabancı Para Likidite Yönetimi

Genel

- 69.** Bankalar, önemli düzeyde faaliyetinin olduğu her bir para birimi bazında likidite pozisyonlarının ölçümü, izlenmesi ve kontrol altında tutulması için yeterli sistemlere sahip olmalıdırlar. Bu sistemler bankaların likidite riski yönetim yapısına entegre edilmeli, net fon ihtiyacının belirlenmesi, stres testi uygulanması ile acil ve beklenmedik durum planlarının oluşturulmasında kullanılmalıdır.
- 70.** Önemli YP pozisyonları gerçekçi ve sağlıklı kriterlere göre belirlenmeli, bu kriterler yazılı hale getirilmelidir.

Likidite Stratejileri ve Politikaları

- 71.** Önemli düzeyde risk alınan YP birimleri itibariyle, ilgili YP birimine ilişkin piyasalara erişimin tamamen durması veya ilgili para biriminin kolayca TL'ye çevrilememesi gibi stresli ekonomik koşullarda ortaya çıkabilecek durumlar da değerlendirilerek strateji ve politikalar belirlenmelidir. Söz konusu strateji ve politikaların etkinliği düzenli olarak gözden geçirilmelidir.
- 72.** Stresli ekonomik koşullarda fon kaynakları hızla eriyebildiğinden özellikle gelişmiş YP piyasalarının bulunmadığı hallerde, bankalar önemli pozisyona sahip oldukları herhangi bir YP birimi için belirli bir para piyasasına veya swap piyasasına bağımlı olmaktan kaçınılmalıdırlar.

Kur Uyumsuzluğu Kontrolleri

73. Normal ve stresli ekonomik koşullar için YP likidite ihtiyacı değerlendirilmeli ve kur uyumsuzluğu kabul edilebilir seviyede tutulmalıdır.
74. YP cinsinden mevduat ve kısa vadeli kredilerin, TP cinsinden varlıkların fonlanması için kullanılması durumu ile YP cinsinden varlıkların TP ile fonlanması gibi kur uyumsuzluğuna yol açabilecek durumların ortaya çıkarılabileceği vade uyumsuzluklarından kaynaklanan likidite riski göz önünde bulundurulmalı ve bu riskin yönetimine ilişkin gerekli uygulamalar tesis edilmelidir. Bu durumlarda YP hedge pozisyonları ve hedge stratejisi üzerinde olumsuz etkisi olabilecek olası ani ve ters kur hareketlerinin riskleri izlenmeli ve değerlendirilmelidir. Ayrıca, fonlamada kullanılan para biriminin değiştirilebilmesi için yabancı paraların konvertibilitesi ve YP piyasalarına erişim imkanları değerlendirilmelidir.
75. Önemli pozisyon taşınan tüm para birimlerinde önemli vade dilimleri (1 günlük, 1 haftalık ve 1 aylık vadeler) için kümülatif net likidite açığı limitleri belirlenmeli ve düzenli olarak gözden geçirilmelidir. Bilançonun ağırlıklı olarak YP cinsinden varlık ve yükümlülüklerden oluşması durumu haricinde söz konusu limitlerin TP için belirlenen limitlerden daha ihtiyatlı/düşük olması uygundur. Limitler belirlenirken aşağıdaki faktörler dikkate alınmalıdır:
- TP cinsinden varlıkların fonlanması için kullanılan YP cinsinden yükümlülüklerin (tersi durumda varlıkların) miktarı,
  - Her bir döviz cinsinin konvertibilitesi ve fiyat volatilitesi, söz konusu YP fonlara erişim için gerekli süre, swap piyasalarının kapanması veya ciddi şekilde krize girmesi olasılığı,
  - TP ile her bir döviz kuru arasındaki konvertibilitenin farklılığı,
  - Derinliği ve likiditesi başta olmak üzere yabancı para piyasalarının durumu ile faiz oranlarının seviyesi,
  - Döviz piyasalarından fon sağlayabilme kabiliyeti, başka döviz cinslerinden olan likidite fazlasının diğer para birimlerindeki açığı kapatabilme imkânı, likiditenin grup içinde ve bölgeler arasında transfer edilebilme olanağı,
  - YP cinsinden mevduat ve kredi müşterileri ile TP cinsinden mevduat ve kredi müşterilerinin davranışsal farklılıkları ile stresli ekonomik koşullarda YP mevduatın çekilme oranı,
  - Fon kaynaklarına erişimin kesintiye uğradığı durumlarda kullanılmak üzere alternatif yabancı paraya erişim olanaklarının mevcudiyeti ve
  - YP cinsinden ödeme yapan müşterilerin faiz oranlarındaki artma ve döviz kurlarındaki dalgalanma gibi stres koşullarında ödeme güçlerindeki değişim.

Kaynak Çeşitliliği ve Piyasalara Erişim

İlke 6. Bankalar fonların kaynak ve vadesini etkin şekilde çeşitlendirecek bir likidite stratejisi oluşturmalı, kaynak çeşitliliğinin sağlanmasını teminen fon sağlanan piyasalardaki varlık ve fon sağlayıcılarla güçlü ilişkiler içinde olmalıdırlar. Her bir kaynaktan kısa süre içerisinde fon temin edebilme kapasitesi düzenli olarak izlenmeli, bu kapasitenin sürekliliğini etkileyen unsurlar tespit ve yakından takip edilmelidir.

Genel

76. Bankalar normal ve stresli ekonomik koşullarda güvenilir fon kaynakları sağlayabilmek üzere kısa, orta ve uzun dönemlerde istikrarlı ve çeşitlendirilmiş likidite kaynaklarını kullanmalı ve ilgili piyasalara erişim sağlamalıdır. Kaynak çeşitliliğinin sağlanmasını teminen fon sağladığı piyasada varlığını ve fon sağlayıcılarıyla ilişkisini güçlü tutmalıdır.
77. Bankalar, düzenli olarak her bir kaynaktan kısa süre içerisinde makul maliyetle fon temin edebilme kapasitelerini değerlendirmelidirler. Fon temin edebilme kapasitesinin geçerliliğinin/gücünün korunmasını teminen, bu kapasiteyi etkileyen unsurları tespit ve yakından takip etmelidir.

Kaynak Çeşitliliği

Likidite Stratejisi, Planları ve Limitleri

78. Etkin varlık, kaynak ve vade çeşitliliğini sağlayacak likidite stratejisi oluşturulmalıdır. Likidite stratejisinde, fon kaynakları ile piyasa koşulları arasındaki korelasyon dikkate alınmalıdır.
79. Her bir fon kaynağı, varlık ve vade dilimi için yoğunlaşma limitleri belirlenmelidir. Yoğunlaşma limitleri belirlenirken finansal varlık ve piyasanın türü; karşı taraf, ihraççı ve fon sağlayıcıların özellikleri; vade, para birimi, coğrafi konum ve ekonomik sektör dikkate alınmalıdır. Bu limitlere uyum sürekli izlenmelidir.
80. Üst düzey yönetim, varlık ve yükümlüklerin yapısı, özellikleri ve çeşitliliği konusunda güncel olarak bilgi sahibi olmalı, içsel ve dışsal koşullardaki değişikliklerin etkilerini dikkate alarak likidite stratejisini düzenli olarak izlemelidir.

Likit Varlıklar⁷

81. Günlük operasyonel ihtiyaçların karşılanması ve acil likidite ihtiyacının temini için yeterli miktar ve çeşitlilikte likit varlık bulundurulmalıdır. Likidite, varlıkların satışı ya da varlıkların teminat olarak kullanılması suretiyle sağlanabilir. Likit varlıkların içerik ve miktarı bankanın faaliyet yapısı ve likidite risk profiliyle uyumlu bir şekilde belirlenmelidir.
82. Kriz durumlarında fiziksel olarak Türkiye’de bulunan varlıkların satılması veya rehnedilmesi daha kolay olacağından likit varlıkların yeterli bir bölümü Türkiye’de tutulmalıdır. Özellikle perakende müşterilere yoğunlaşılması durumunda mudilerden gelebilecek mevduat çekiliş taleplerini karşılamak üzere yeterli fon bulundurulmalıdır. Bu kapsamda likidite riski yönetimi için banka büyüklüğüne uygun bir oranda, kriz zamanlarında kolayca satılıp nakde dönüştürülecek likit varlık (Hazine bonusu vb.) tutulmalıdır.
83. Ana ortaklığı yabancı bir ülkede olan bankalar, yerel operasyonlarından kaynaklanan likidite ihtiyacını karşılamak üzere yeterli miktarda likit varlık bulundurmalarıdır.

---

⁷ Buradaki likit varlıklar tanımı likidite tamponu başlığı altında yer verilenden daha geniş kapsamdadır.

Diğer Fon Kaynakları

- 84.** Herhangi bir fon kaynağında ya da piyasada yoğunlaşmaktan kaçınılmalıdır. Yoğunlaşmanın derecesi sadece büyüklük ve tutarla açıklanamadığından, yoğunlaşmanın derecesi belirlenirken asgari olarak aşağıdaki faktörler dikkate alınmalıdır:
- Yükümlülüklerin vade yapısı ve çeşitliliği,
  - Teminatlı ve teminatsız borçlanma oranları,
  - Bir fon sağlayıcıya, birbiriyle ilişkili bir grup fon sağlayıcıya, bir piyasaya, finansal araca, finansal ürüne ve grup içi likiditeye olan bağımlılığın seviyesi,
  - Fon sağlayıcıların coğrafi konumları, faaliyet alanları veya ekonomik sektörleri,
  - Fonların para birimi.
- 85.** Mevcut fon kaynaklarının özellikleri ve bunların likidite pozisyonu üzerindeki etkileri analiz edilmelidir. Bankalararası para piyasaları ve toptancı piyasalar gibi bazı fon kaynaklarının tasarruf mevduatı gibi geleneksel fon kaynaklarına göre daha istikrarsız olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Bu fon kaynaklarına bağımlılığın fazla olduğu durumlarda kaynak çeşitliliği artırılarak daha kaliteli ve daha yüksek oranda likit varlık bulundurulmalıdır.
- 86.** Kriz zamanlarında daha önce taahhüt edilmiş olan fon kaynaklarına erişilemeyebileceği, fon sağlayıcının taahhüdünü yerine getirmeyebileceği göz önünde bulundurulmalı, bu kaynaklara yoğunlaşmaktan kaçınılmalıdır.
- 87.** Birden fazla YP biriminde aktif olunması durumunda önemli pozisyon taşınan her bir para birimi için fon kaynakları çeşitlendirilmelidir.
- 88.** Varlık ve faaliyetlerin desteklenmesi için daha istikrarlı ve uzun vadeli fon kaynakları bulunmalıdır. Fon yapısı ve kaynakları analiz edilerek olumsuz koşullarda bile devam edebilecek olanları tespit edilmelidir. Mevduat tabanının geniş olması durumunda istikrarı sağlayan özelliklerin tespitine yönelik olarak farklı mevduat türlerinin (TP mevduat/YP mevduat, tasarruf mevduatı/sigortaya tabi olmayan mevduat, perakende bankacılık/ toptancı bankacılık gibi) karşılaştırmalı davranışsal analizi gerçekleştirilmeli, istikrarlı mevduatın seyri ve seviyesi izlenmelidir.
- 89.** Büyük fon sağlayıcılara veya mudilere olan borçlar sürekli gözden geçirilmelidir. Asgari en büyük 15 fon sağlayıcı veya birbiriyle ilişkili fon sağlayıcı grubu hakkındaki raporlar değerlendirilmelidir. Fon sağlayıcılardan sağlanan fonların son 12 ayda maksimum, minimum ve ortalama değerleri gibi tarihsel veriler izlenmelidir. Üst düzey yönetimin gözden geçirmesine ihtiyaç duyulan yoğunlaşma durumları için eşik değerler belirlenmelidir. Toplam mevduat tutarının önemli bir kısmının sınırlı sayıdaki mudilerde ya da mudi gruplarında yoğunlaşması durumunda mevduat tabanının genişletilmesi ve çeşitliliğin sağlanması için gereken önlemler alınmalıdır.
- 90.** Bazı bankalarca birbiriyle ilişkili olan mevduatlar istikrarlı ve kalıcı fon kaynağı olarak görülse de, bu tür mevduatlarda yoğunlaşma olmaması için mevduat tabanı mümkün olduğunca genişletilmelidir.
- 91.** İhtiyaç anında kullanılabilir olan alternatif fon kaynakları (grup içi fon transferleri, yeni tahvil ihracı, varlık satışı, merkez bankasından sağlanabilecek likidite vb.) tespit edilmeli ve bu kaynakların etkinliği farklı senaryolar altında değerlendirilmelidir. Değerlendirmelerde

tüm fon kaynaklarından her durumda fon sağlanamayabileceği veya bazılarında ise gecikmeli olarak fon sağlanabileceği dikkate alınmalıdır.

Piyasaya Erişim

92. Piyasalara erişim, hem varlıkların likit hale dönüştürülmesi hem de yeni fon sağlanması açısından likidite riski yönetimi için kritik öneme sahiptir. Piyasalara erişimin ilgili personel veya birim tarafından aktif bir şekilde yönetilmesi, izlenmesi ve test edilmesi üst düzey yönetimin sorumluluğundadır.

Piyasada Mevcudiyet

93. Likidite risk yönetim stratejisine uygun olan piyasalardaki mevcudiyet ve bu mevcudiyetin sürdürülebilmesi; yeterli ve uygun alt yapı, süreç ve bilgi toplama sistemlerine düzenli yatırım yapılması ile sağlanabilir. Piyasalara zamanında erişimin sağlanabilmesi ve fon sağlayıcı karşı tarafların olup olmadığının belirlenmesi için; kurulan sistemler, dokümantasyon ve sözleşmeler düzenli olarak gözden geçirilmelidir.
94. Bankalararası para piyasası bankalar için önemli bir likidite kaynağıdır. Geçmiş tecrübelere dayanarak bu piyasadaki sağlanabilecek olan borçlanma kapasitesi tespit edilmelidir. Bu piyasadaki günlük ve haftalık bazda sağlanacak yerel ve YP likidite ihtiyaçlarının bu kapasite dahilinde tutulması için içsel limitler uygulanmalıdır. Bu kapsamda ihtiyaç olmamasına rağmen bu piyasadaki öngörülen seviyede fon sağlanıp sağlanamayacağı düzenli olarak test edilmelidir.
95. Bir bankanın bankalararası para piyasasından borçlanma kapasitesi; bankanın büyüklüğü, piyasanın derinliği, bankanın piyasadaki payı ve karşı taraflarca uygulanan limitler gibi birçok faktöre bağlı olduğundan, kesin olarak belirlenemez. Dolayısıyla bu piyasadaki borçlanma için içsel hedefler belirlenirken bu hedeflerin gerçekçi olmasına ve daha evvel yeterli sayıda deneme yapılmış olmasına dikkat edilmelidir.
96. Sözleşmelerde kredilerin satılabileceğine ilişkin hükümlerin yer alması ve menkul kıymetleştirme yoluyla varlık satışının gerçekleştiği piyasalarda sürekli işlem yapıyor olması ile bankanın varlıklarını kullanarak sağlamaya çalıştığı likidite olanakları (repo yapmak gibi) stresli ekonomik koşullarda bankalara alternatif likidite kaynağı oluşturmaktadır. Ancak, menkul kıymetleştirme piyasalarının stresli ekonomik koşullarda likiditesinin azalacağı, menkul kıymetleştirme yapmak gibi nakde dönüştürmenin de zaman alacağı, bu piyasalardan kısa sürede likidite sağlanamayacağı hususları dikkate alınmalıdır.

Fon Sağlayıcılarla İlişkiler

97. Likidite sağlanan fon piyasaları, aracılar ya da diğer üçüncü taraflar kullanılsa dahi, bankalar mevcut ya da muhtemel yatırımcıları/fon sağlayıcıları belirlemeli ve bunlarla güçlü ilişkiler kurulmasına çalışmalıdırlar. İhtiyaç duyulması halinde, merkez bankası ile de iletişim kurulmalı ve bu iletişimin sürekliliği sağlanmalıdır. İlişkinin gücünü gösteren iki önemli gösterge iletişimin ya da fon sağlanmasının sıklığıdır. Bu ilişkilerin güçlü olması, banka özelinde veya piyasaların genelinde gerçekleşen stresli ekonomik koşullarda, fon sağlayıcıların nasıl davranacaklarına ilişkin öngörülebilir bulunmasına ve gereken tedbirlerin belirlenmesine yardımcı olur. Her daim makul şartlarda borçlanma kaynaklarına ilişkin araştırma geliştirme faaliyetleri yürütülmelidir.

98. Fon sağlayıcılarla güçlü ilişkiler kurmak önemli olmakla birlikte, piyasaların genelinde yaşanan problemler sebebiyle fon sağlayıcıların likidite arz etmeme ihtimalleri değerlendirilmeli ve bu kapsamda fon kaynaklarının tükenmesi ya da piyasaların kapanma olasılığı stres testi senaryoları ile acil ve beklenmedik durum planlarının oluşturulmasında dikkate alınmalıdır.

Stres Testleri

İlke 7. Bankalar muhtemel likidite zayıflıklarının kaynaklarını tespit edebilmek ve mevcut bilanço içi ve dışı pozisyonunun tespit edilmiş likidite risk iştahıyla uyumlu bir şekilde hareket ettiğinden emin olmak için; bankaya özel, piyasanın geneline ilişkin veya her iki durumu birlikte dikkate alan, kısa süreli veya uzun döneme yayılabilecek sonuçları olan stres testi senaryolarını kullanarak likidite stres testlerini düzenli bir şekilde yapmalıdırlar. Stres testi sonuçları, likidite riski yönetim stratejisi ile politika ve pozisyonlar belirlenirken dikkate alınmalı, acil ve beklenmedik durum planları bu çerçevede hazırlanmalıdır.

Genel

99. Genel olarak bankaların yeterli likiditeye sahip olmaları, bir fonlama krizi sırasında yükümlülüklerini karşılayabilme gücü olarak tanımlanır. Dolayısıyla normal ekonomik koşullar altında fonlama gereksinimlerinin izlenmesi için yapılan nakit akım projeksiyonlarının yanı sıra bankalar, likidite durumlarına ilişkin olarak değişik olasılıklara göre oluşturulmuş senaryoları⁸ dikkate alarak stres testleri uygulamalı ve

- muhtemel likidite sıkışıklığı kaynaklarını tanımlamalı,
- mevcut likidite riski pozisyonunun, belirlenmiş risk iştahı içinde olduğundan emin olmalı,
- gelecekte ortaya çıkabilecek likidite sıkışıklıklarının; nakit akışları, likidite pozisyonu, karlılık ve ödeme gücü üzerine olası etkilerini analiz etmelidirler.

100. Senaryolar asgari olarak bankaya özgü veya piyasanın geneline ilişkin stresli ekonomik koşulları dikkate alacak şekilde oluşturulmalıdır. Ayrıca bu senaryolar likidite sıkışıklığının kısa veya uzun süreli ortaya çıkabileceğini dikkate almalıdır. Bankalar, gerekli durumlarda, bir önceki maddede belirtilen amaçlar çerçevesinde ilave stres testi senaryoları (yahut mevcut senaryoları şiddetini artırarak) kullanmalıdırlar. Bunlara ilave olarak Kurum tarafından da bir bankaya özgü veya tüm bankalara uygulanacak yeknesak bir senaryo veya senaryo dizisi belirlenebilir.

Kapsam ve Süreç

101. Stres testleri, stresli ekonomik koşullara ilişkin senaryoların konsolide ve konsolide olmayan bazda bankaya etkisine ilişkin analiz imkanı sağlar. Dolayısıyla organizasyon yapısından ve likidite riski yönetiminin merkezileşme derecesinden bağımsız olarak, muhtemel likidite riski kaynakları analiz edilmiş olur. Testler, günlük de dahil farklı zaman aralıklarını içerecek şekilde uygulanmalıdır.

---

⁸ “Whatif” senaryoları.

- 102.**Stres testleri, uygunlukları yönetim kurulu ve üst düzey yönetim tarafından düzenli olarak gözden geçirilen makul senaryolara sahip olmalıdır. Üst düzey yönetim, etkin bir stres testi sürecinin işletilebilmesi için bu sürece aktif olarak katılmalı ve likidite probleminin olmadığı ekonomik koşullarda dahi ihtiyatlı ve zorlayıcı stres senaryolarının anılan süreçte dikkate alınmasını sağlamalıdır.
- 103.**Testler toplam YP pozisyonuna, önemli miktardaki döviz kurlarının net pozisyonlarına ayrı ayrı, ayrıca TP pozisyonuna yönelik uygulanmalıdır.
- 104.**Uygulanacak testlerin sıklığı ve kapsamı, banka bilançosunun ve likidite riski pozisyonlarının büyüklüğü, bankanın faaliyet gösterdiği farklı finansal sistemler içerisindeki önemi ile uyumlu olmalıdır. Piyasa volatilitesinin artması ya da Kurumun talep etmesi gibi özel durumlarda testlerin sıklığını artırmaya imkan verecek etkinlikte, hızlı ve esnek bir bilgi sistemine sahip olunmalıdır.
- 105.**Likidite pozisyonuna ilişkin stres testleri yapılırken, bankalar diğer riskler için yapılmış stres testlerinin sonuçları ile riskler arasındaki bağlantıları da dikkate almalıdırlar.

Stres Testine Tabi Tutulan Kalemlerin Davranışsal Özellikleri

- 106.**Bankalar, stres testleri için varlık, yükümlülük ve bilanço dışı işlemlerin (itibar riski nedeniyle sözleşmeye bağlı olmasa dahi likidite temini gereksinimine yol açan işlemler dahil) niteliklerini, bu kalemlerin stres senaryoları altında likiditeye olan katkılarını veya ortaya çıkarabilecekleri likidite ihtiyaçlarını analiz etmelidirler.

Varlıklar

- 107.**Banka aktiflerinin likiditesi temel olarak nakde dönüştürülebilme kabiliyetlerine göre tespit edilir. Bankalar varlıklarını görece likiditelerine göre 21/03/2014 tarih ve 28948 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Bankaların Likidite Karşılama Oranı Hesaplamasına İlişkin Yönetmelik’te yer alan usule göre sınıflandırmalıdır. Diğer taraftan söz konusu yönetmelikteki sınıflamanın yanı sıra aşağıda yer verilen tasnif sisteminin de kullanılması durumunda; bahsi geçen yönetmeliğin 5 inci maddesinde yer alan ve varlıkların muhtelif kategorilere ayrılmasında kullanılan ölçütlerden/özelliklerden daha ihtiyatlı kuralların uygulanması şartıyla, varlıkların kategorilere ayrılması mümkündür.

- Nakit (tüm koşullarda kullanılabilir bir kaynak),
- Kamu menkul kıymetleri gibi hızla satılabilecek, repoya ya da teminata konu edilebilecek varlıklar,
- Diğer satılabilir varlıklar (kamu dışı borçlanma araçları, hisse senetleri),
- Bankaya, satılması durumunda görece kısıtlı miktarda likidite sağlayabilecek diğer kredi ve varlık portföyleri,
- Likit veya satılabilir nitelikte olmayan diğer varlıklar.

- 108.**Yukarıdaki her bir kategoride yer alan üçüncü taraflara rehneldiği için ya da diğer pozisyonlarla ilişkilendirilmesi nedeniyle likidite temini amacıyla kullanılabilir durumda olmayan varlıklar “likit veya satılabilir nitelikte olmayan diğer varlıklar” olarak sınıflandırılmalıdır.

- 109.**Yukarıdaki analiz çerçevesinde bankalar farklı varlıkların stresli ekonomik koşullar altında da likidite yaratma kabiliyetlerini değerlendirmelidirler. Bu kapsamda varlıkların nakde dönüştürülmesine ilişkin olarak beklenen kayıp seviyesi, fiyatlarda iskonto ve stres koşulları altında işlemlerin gerçekleşmesi için gereken süre de dikkate alınmalıdır.
- 110.**Sözleşmeye bağlı nakit girişi sağlayan varlık portföyleri (örneğin perakende müşterilerden alacaklar) için alacakların ne kadarının (mevcut kredilere ilişkin tahsis edilen limitlerden ilave kullanımlar vs. nedenlerle nakit çıkış tahminleri de dikkate alınarak) tahsil edilebileceği değerlendirilmelidir. Bankalar sadece düzenli nakit akışı sağlayan ve stresli ekonomik koşullarda dahi temerrüde düşmesi beklenmeyen müşterilere ilişkin alacakları dikkate almalıdırlar.

Yükümlülükler

- 111.**Bir bankanın yükümlülüklerinin yol açacağı likidite ihtiyacı, fon kaynaklarının güvenilirliği, istikrarı ve kalıcılığına göre belirlenir. Bankalar (sermaye dışındaki) fon kaynaklarından, çeşitli koşullar altında bankada kalma eğiliminde olanları ve olası problemlili durumlarda hızla kaçacak olanları analiz ve tespit etmelidirler.
- 112.**Toptan fon sağlayıcılarından (Finansal kuruluşlar, hedge fonlar vb.) temin edilen teminatlı veya teminatsız fonlar bankaya özel ve/veya piyasanın genelinde görülen stresli ekonomik koşullarda, mümkün olan en kısa vadede bankadan ayrılarak daha güvenli plasman alanlarına gitmek şeklinde tepki verdiklerinden daha az güvenilir fon kaynakları olabilmektedirler. Bankalar toptan fon piyasalarının, stresli ekonomik koşullarda fon sağlayamama veya bu piyasalardan temin edilmiş fonların yenilenmeme olasılıklarını değerlendirmelidirler.
- 113.**Bankalar, bir kriz senaryosunda, tarihsel eğilimleri ve mevduat müşterilerinin davranışlarını etkileyen aşağıdaki faktörleri dikkate alarak değerlendirme yapmalıdırlar:
- Mevduatın büyüklüğü (büyük ya da küçük mevduatlar),
  - Yeni mevduat kanalları (doğrudan, internet veya aracı kullanılarak),
  - Mevduat sigortasının düzeyi,
  - Mevduat sahibinin banka ile kredi ilişkisinin olup olmadığı,
  - Müşteri tipi: Perakende, küçük işletme, kurumsal firma, özel bankacılık ve off-shore mevduatların görece istikrarı,
  - Mevduat amacı: Bazı özel mevduat tiplerinin (maaş hesapları gibi) stres zamanlarında daha istikrarlı olup olmadığının değerlendirilmesi,
  - Mevduatın davranışsal analizi (çekirdek mevduat analizi, yenilenme tarihçesi analizi vb.).
- 114.**Yukarıdaki analizler aracılığıyla mevduatın bir kriz durumunda geri çekilme oranları tahmin edilmeye çalışılmalıdır.

Bilanço Dışı Pozisyonlar

- 115.**Bankalar, stresli ekonomik koşullar altında bilanço dışı işlemlerinden kaynaklanacak likidite riski düzeyinin artması durumuna ilişkin değerlendirme yapmalıdırlar.

Garantiler ve Taahhütler

- 116.**Bankaların müşterilerine verdikleri akreditifler, teminat mektupları ve henüz kullanılmamış kredi kullandırma taahhütleri (kredi limitleri) stresli ekonomik koşullarda normalin üzerinde nakit çıkışına neden olabilirler. Bankalar normal ekonomik dönemlerde nakit çıkışlarını belirlemeli ve sonrasında stresli ekonomik dönemlerde nakit çıkışlarında olabilecek artışları tahmin etmelidirler (örneğin bir ekonomik yavaşlama bankanın vermiş olduğu akreditifler nedeniyle önemli nakit çıkışlarına neden olabilir veya nakit çıkışı eğilimi müşteri tipine göre farklılık gösterebilir.).
- 117.**Ayrıca, bir bankanın başkasından temin ettiği kredi kullanma ve garanti alma taahhütlerine, bir ekonomik kriz halinde, ne kadar güvenebileceği değerlendirilmelidir. Bankaların üçüncü bir tarafça garanti edilmiş varlıkları elinde bulundurduğu ya da bu varlıklara karşılık fon toplamış olduğu durumlarda, üçüncü tarafın kredi değerliğinde gerileme olması halinde bankanın fonlamaya ilişkin likidite riski yükselecektir. Bu varlıkların satış değeri düşecek, bu varlıklar karşılığında yapılan borçlanmalar için ilave teminat verilmesi gerekebilecektir.

Menkul Kıymetleştirme

- 118.**Bankalar menkul kıymetleştirme pozisyonlarının yapılarını (varlık satışlarını tetikleyebilecek sözleşme koşulları, programlı ödemeler ve erken itfalar nedeniyle nakit çıkışları da dahil olmak üzere), bu yapının likidite pozisyonlarını nasıl etkileyeceğini ve olumsuz piyasa koşullarında hangi tetikleyici olayların gerçekleşme olasılığının daha yüksek olduğunu değerlendirmelidirler.
- 119.**Sözleşmesel yükümlülükler dışında bankalar; itibarının zarar görmemesi için, stresli ekonomik koşullar altında taşıdığı menkul kıymetleştirme pozisyonuyla bağlantılı olan ÖMKŞ'ye (muhasabesal olarak konsolide ediliyor olsun ya da olmasın) likidite desteğinde bulunabilir veya menkul kıymetleştirilen varlıkları piyasadan satın almak zorunda kalabilirler. Dolayısıyla bankalar likiditelerinin ÖMKŞ'ler nedeniyle olumsuz etkilenme ihtimallerini dikkate almalıdırlar (örneğin ÖMKŞ'nin sponsor bankadan muhtemel fon kullanımı, menkul kıymetleştirilen varlıkların geri satın alınması için gerekli fon ve ÖMKŞ'nin bankada bulundurduğu mevduatı geri çekmesi gibi).
- 120.**Yukarıdaki hususlardan ayrı olarak bankalar kendileri bir likidite sorunu ile karşı karşıya kaldıklarında yahut piyasada bir kriz yaşandığında yeni menkul kıymetleştirme işleminin yapılamayabileceğini göz önünde bulundurmalıdırlar.

Türevler ve Diğer İşlemler

- 121.**Bankalar, çeşitli koşullara bağlı olarak gerçekleştirilen kısa vadeli borçlanmaları, türevleri ve diğer benzer özellikteki sözleşmeleri nedeniyle stresli ekonomik koşullar altında söz konusu koşulların gerçekleşmesinin likidite riskine etkisi ile ilgili değerlendirme yapmalıdırlar. Bankanın kredi derecesinde 3 kademelik(notch) bir gerileme olması veya türev pozisyonlarının değerinde ya da üstüne türev yazılan varlıkların fiyatında gerileme olması halinde, karşı tarafların ilave teminat isteme olasılıklarını da bu kapsamda değerlendirilmelidirler.

Konsolide Likidite Riski Yönetimi

- 122.**Herhangi bir konsolide topluluğa dahil olan bankalar, bir ekonomik kriz durumunda, grup içine/içinden kısa dönem fonlama ve fonlama taahhütleri de dahil olmak üzere, grup içi işlemlerin nasıl ele alınacağını değerlendirmelidirler.
- 123.**Bölgesel/yerel bir kriz senaryosunda bankalar grup içi fon kullanma imkanlarından sadece “cayılmaz taahhüt” içeren anlaşmaları ve bir kriz durumunda ödeme yapılacağına ilişkin kabul edilebilir bir seviyede kesinliği bünyesinde barındıran fon sağlama anlaşmalarını olası fon girişi olarak değerlendirebilirler. Vade sonunda grup içi mevduatların kapatılmayacağına ilişkin varsayımlar, resmi sözleşmeler var ise kullanılabilir. Kriz senaryosunun bütün grubu etkileyeceği varsayıldığında, normal olarak grup içinden yahut genel merkezden fon desteği sağlanacağına ilişkin varsayım makul olmayacaktır.

Senaryolar ve Varsayımlar

Genel

- 124.**Bankalar makul şiddette stres senaryoları oluşturmalı ve bunların sonucunda ortaya çıkan nakit akışı ihtiyaçlarını değerlendirmelidirler. Tarihsel olaylar ve uzman personelin kanaatleri stres testleri oluşturulurken kullanılabilir. Farklı stres durumları kullanılmakla beraber asgari olarak aşağıda yer alan türden senaryolara yer verilmelidir:
- Bankaya özgü kriz senaryosu,
  - Piyasada genel bir kriz senaryosu,
  - Birleşik senaryolar (bu ikisinin bir kombinasyonu).
- 125.**Her bir senaryoda varlık, yükümlülük ve bilanço dışı işlemlerin nakit akışlarının zamanlamasının tespiti ve ilgili senaryo koşulları altında bu nakit akışlarının gerçekleşme olasılığı değerlendirilmelidir. Likidite ihtiyaçlarının tespitinde sözleşmeye bağlı olan ve olmayan tüm nakit akışları dikkate alınmalıdır.
- 126.**Stres senaryoları belirlenirken, faaliyet kolları, ürünler ve fon kaynaklarına ilişkin spesifik riskler de dikkate alınmalıdır (örneğin belirli bir fon piyasasına yoğun bağımlılık ya da karmaşık finansal araçlarda yoğunlaşma vb).
- 127.**Stres testleri için ihtiyatlı varsayımlar kullanılmalıdır. Senaryonun türüne ve şiddetine bağlı olarak, asgari aşağıda sayılan varsayımlar dikkate alınmalıdır:

Fon Kaynaklarına İlişkin Varsayımlar:

- Varlık piyasasının likiditesinin az olması ve likit varlıkların değerinin azalması,
- Gerçek kişi mevduatlarda olağanüstü çekilişler olması,
- Teminatlı ve teminatsız fon kaynaklarına ulaşılabilmesi,
- Fon piyasaları arasında korelasyon⁹ bulunması veya fon kaynaklarının etkin şekilde çeşitlendirilememesi,
- Banka kullanımına sunulmuş şarta bağlı likidite kanalları bulunması,
- Merkez bankası kaynaklarının kullanılabilmesi,

---

⁹ Korelasyon aynı yönde (pozitif) olabileceği gibi, ters yönde (negatif) de olabilir.

- Takas süresinin dikkate alınması
- Yüksek oranda erken ödeme opsiyonlarının kullanıldığı durumun dikkate alınması.

Fon İhtiyaçlarına İlişkin Varsayımlar:

- Şarta bağlı yükümlülükler ile üçüncü taraflara veya bankanın iştirak veya bağlı ortaklıklarına, yurt dışı şube ya da ana ortaklıklarına tahsis edilmiş fon kanallarından muhtemel çekilişler olması,
- Bilanço dışı işlem ve faaliyetlerden kaynaklanan fon çekilişleri olması,
- Karmaşık ürün ve transferlerle ilişkili fon çekilişleri olması,
- İlave teminat çağrısının ya da teminat gereksiniminin ortaya çıkması,
- Bilançonun büyümesine ilişkin tahminler.

Diğer Varsayımlar:

- YP konvertibilitesine ve yabancı para piyasalarına erişime ilişkin imkanlar,
- Fonların; yasal, düzenleyici, operasyonel, saat diliminin farklı olması gibi kısıt ve sınırlamalar sebebiyle bankalar, sektörler ve sınırlar arasında transfer edilebilme imkanı,
- Kredi derecesinde değişime bağlı olarak ortaya çıkacak ödemelerin etkileri,
- Varlıkların likiditeye çevrilebilmesine ilişkin operasyonel kısıtlar,
- Kredilerin takibe dönüşüm oranlarında meydana gelen artışın etkileri.

128. Stres testi yapılırken, işlem yapılan üçüncü tarafların (ve/veya onların saklama ve muhabir bankalarının) alacağı aksiyonların, gün içi likidite yönetimi de dahil olmak üzere, nakit akışlarının zamanlamasını nasıl etkileyeceğine dair bankalarca değerlendirme yapılmalıdır. Yukarıdaki analiz, takas işlemleri için saklama ve muhabir bankaların kullanılması durumunda, bu kuruluşların gün içi kredilerine getirdikleri kısıtlamalarla ilgili değerlendirmeleri de içermelidir. Oluşturulan stres testinin müşterilerin günlük kredi kullanımlarına ve bu kullanımların da bankanın kendi likidite pozisyonuna olan etkisine ilişkin değerlendirme de yapılmalıdır.

129. Oluşturulan senaryo ve kullanılan varsayımların, makul niteliklere sahip ve uygun olup olmadıkları yönetim kurulu ve üst düzey yönetim tarafından düzenli olarak onaya ve gözden geçirmeye tabi tutulmalıdır. Gözden geçirmeler piyasa koşullarındaki, bankanın iş modeli ile faaliyetlerinin yapı, hacim ve karmaşıklığındaki değişiklikler ile gerçek stres koşullarında yaşanmış deneyimleri dikkate alarak gerçekleştirilmelidir.

130. Bankanın tüm senaryoları ile kullandığı senaryo varsayımları likidite riski yönetim politikasında tanımlanmalı ve yazılı hale getirilmelidir.

Bankaya Özgü Kriz Senaryoları

131. Bankaya özgü senaryolar; gerçekleşmiş veya gerçekleşmesi muhtemel olan sorunlar (aktif kalitesi sorunları, kredi derecesinde 3 kademelik bir azalış, bankanın kredibilitesine yahut yönetimine ilişkin sorun söylentileri) nedeniyle bankanın kendisine ya da dahil olduğu gruba duyulan kamuoyu güveninin azalabileceği varsayımını içermelidir. Bu senaryolarda yoğun bir kriz ortamında bankanın nakit akışlarının ne şekilde olacağına ilişkin öngörüsü de yer

almalıdır. Diğer önemli bir varsayım, bankanın birçok yükümlülüğünün yenilenemeyeceği, dolayısıyla likidite tamponlarına başvurulması şeklindedir.

132. Mevduat toplayan bankalara özel olarak ‘toplu mevduat çekilişlerini’ de içerecek tipik bir senaryonun asgari olarak aşağıdaki varsayımlara sahip olması gerekmektedir:

- Müşterilerin vadesinden önce mevduatlarını çekmeleri nedeniyle çok yüksek mevduat çıkış oranları,
- Bankalararası mevduatların vadesinde geri ödenmesi,
- Piyasadan teminatlı ya da teminatsız yeni kaynak bulunamaması,
- Satılabilir/serbest menkul kıymetlerin düşük fiyatla satışına mecbur kalınması.

133. Yabancı ortaklı bankalar kullanacakları senaryolarda özellikle bağlı buldukları gruba yayılmış bir likidite krizinin kendi likiditeleri üzerindeki etkilerini değerlendirmelidirler.

134. Bankaya özgü diğer bir senaryoda ise kısa vadeli düşük şiddette bir likidite krizi bankanın uzun vadeli likiditesini olumsuz etkilediği varsayımı kullanılabilir. Bu senaryoda piyasa veya kamuoyu gözünde bankaya ilişkin algının değişmesiyle başlayan süreç, bankanın fonlara erişimini etkileyebilir ya da likidite ihtiyacının ciddi bir şekilde artmasına neden olabilir. Bankalar mevcut likidite riski yönetim süreçlerinin bir parçası olarak içinde buldukları koşullara uygun senaryolar uygulamalıdır.

Piyasanın Geneline İlişkin Kriz Senaryoları

135. Genel piyasa krizi senaryoları bir ya da daha fazla piyasada faaliyet gösteren çok sayıda finansal kuruluşun likiditesinin krizden etkilendiğinin varsayıldığı senaryolardır. Bu senaryolarda kullanılacak özellikler aşağıda yer almaktadır:

- Piyasanın genelinde bir likidite sıkışıklığı, teminatlı ya da teminatsız fon kaynaklarında daralma, daha evvel yüksek likiditesi olan piyasaların eşzamanlı olarak işlemez hale gelmesi,
- Karşı taraf temerrütleri,
- Varlıklar repoya konu edilirken ya da satılırken önemli iskontoların gerekmesi, bankaların kredi kalitesine ilişkin kamuoyu algısının değişmesi sebebiyle fonların bankalar arasında yer değiştirmesi, bunun da bankaların fonlara erişim kabiliyetinde önemli değişikliklere yol açması,
- Döviz konvertibilitesi üzerine kısıtlamalar,
- Ödeme ve takas sisteminin çalışmasını engelleyecek operasyonel aksaklıklar veya takas işlemlerinde kesinti olması.

136. Bazı varlık ve yükümlülüklerle ilişkin nakit akışlarının, piyasanın geneline ilişkin senaryoda, bankaya özgü senaryoya göre oldukça farklı olabileceği hususu dikkate alınmalıdır (Örneğin bir bankanın genel bir piyasa krizi senaryosunda, satılabilir borçlanma araçlarının gelecekteki nakit akışlarının seviyesi ve zamanlaması üzerinde daha az kontrolü söz konusu olabilir. Bu nedenle farklı stres senaryolarındaki fiyat risklerini yansıtmak üzere uygun iskonto faktörleri belirlenmelidir.)

Birleşik Senaryolar

137. Hem bankaya özgü hem de genel piyasa kriz senaryolarının özelliklerini bir arada taşıyan bu üçüncü tür senaryolarda; bankaların, bankaya özgü ve genel piyasa krizi senaryolarının

varsayımlarını ve beklenen etkilerini basit bir toplama yöntemi ile toplulaştırarak dikkate alması uygun bir yaklaşım değildir. Birleşik senaryoda, diğer senaryolardaki farklı stres koşullarının beraberce nasıl etkileşim gösterebileceği de (korelasyon etkisi) dikkate alınarak, varsayımlar ve kriz şiddeti üzerinde gerekli değişiklikler yapılmalıdır.

138. Birleşik senaryoda asgari olarak aşağıda yer verilen faktörler dikkate alınmalıdır:

- Herhangi bir krizden daha fazla sayıda finansal kuruluş etkileneceği için, bankaya özgü senaryoda kullanılan bazı varsayımlarda ayarlamalar yapılmalıdır. (Örneğin, hızlı ve şiddetli bir mevduat çekilişi yerine görece düşük şiddette ancak daha kalıcı bir mevduat çekilişi yaşanabilir.)
- Varlık piyasalarının daha az likit ve piyasa katılımcılarının daha yüksek likidite ihtiyacı içinde olması nedeniyle yüksek miktarda varlığın satılmaya ya da repoya konu edilmesi sonucunun ortaya çıkabileceği, dolayısıyla varlıkların çok daha yüksek iskontolarla işleme tabi tutulabileceği hususu dikkate alınmalıdır.

Asgari Stres Dönemi

139. Bir bankanın; en azından likidite krizinin genelde en yoğun şekilde yaşandığı başlangıç döneminde öncelikli taahhütlerini ödeyebilme kabiliyeti, faaliyetlerine devam edebilmesi için büyük önem taşımaktadır. Genel olarak, bir bankanın asgari olarak strese maruz kalacağı süre bankaya özgü kriz senaryoları için en az 5 iş günü, genel piyasa kriz senaryoları ve birleşik senaryolar için ise en az 1 ay olarak varsayılmalıdır. Bankanın likidite riski profili gerektiriyor ise strese maruz kalınacak süreler daha uzun olmalıdır.

Stres Testi Sonuçlarının Kullanılması

140. Stres testi sonuçları bankanın genel likidite riski yönetim sürecine entegre olmalıdır. Bu kapsamda, üst düzey yönetim tarafından:

- Stres testi senaryoları ve varsayımları, iyileştirici ve riski azaltıcı yönde yapılacak değişiklik ihtiyaçlarını tespit etmek üzere düzenli olarak değerlendirilmelidir. İyileştirici ve riski azaltıcı aksiyonlar; bankanın risklerinin sınırlandırılması, daha uzun vadeli fon temin edilmesi veya aktif dağılımının yeniden yapılandırılması, likidite tamponlarının artırılması ya da likidite pozisyonunun risk iştahına uygun hale getirilmesine yönelik tedbirlerdir.
- Senaryo ve ilgili varsayım seçenekleri yazılı hale getirilerek stres testi sonuçlarıyla beraber gözden geçirilmelidir.
- Stres testi sonuçları, bankanın likiditeye ilişkin tespit edilmiş zayıflıkları ve önerilen tedbirler yönetim kuruluna raporlanır. Bankalar bu uygulamaları yazılı bir süreç çerçevesinde gerçekleştirmelidirler.
- Stres testinin sonuçları, bankanın stratejik planı ile likidite risk yönetimi politikalarının oluşturulmasında ve banka içi limitlerin belirlenmesinde dikkate alınmalıdır. Ayrıca her bir stres testi uygulaması sonucunda likiditeye ilişkin limitlere ne kadar yaklaşıldığına ilişkin izleme de yapılmalıdır.
- Stres testi sonuçları likidite sıkışıklığına düşülmesi durumunda uygulanacak olan acil ve beklenmedik durum planının hazırlanmasında ve etkinliğinin değerlendirilmesinde kullanılmalıdır. Fon ihtiyacı veya fazlasına ilişkin yapılan tahminlerin bankanın risk

iştahıyla belirlenmiş sınırlardan önemli ölçüde farklı olması durumunda, üst düzey yönetim likidite pozisyonunun değiştirilmesine ya da yönetim kurulu ile yapılan istişare neticesinde acil ve beklenmedik durum planının uygulanmasına karar vermelidir.

- 141.** Likidite riski profili üzerinde önemli etkisi olan faktörlerin belirlenmesi ve analiz edebilmesi için stres testlerinin temel varsayımlar karşısındaki duyarlılığı analiz edilmelidir. Bu duyarlılık analizi bankanın belirli faktörlere karşı kırılganlığının derecesine ilişkin ilave göstergeler geliştirilmesine yardımcı olabilir.

Stres Testi Standartlarının Uygulanması

- 142.** Merkezi Türkiye’de bulunan bankalar yukarıda yer alan açıklamalar çerçevesinde stres testini konsolide ve konsolide olmayan bazda uygulamalıdır. Yabancı bankaların Türkiye’deki şubeleri ise stres testini Türkiye’deki faaliyetlerini dikkate alarak uygulamalıdır.
- 143.** Bu rehberin stres testi uygulamasına ilişkin hükümleri “Bankaların Sermaye ve Likidite Planlamasında Kullanacakları Stres Testlerine İlişkin Rehber”de yer alan ilke ve kurallarla birlikte ele alınmalıdır.

Likidite Tamponları

İlke 8. Bankalar teminatl ve teminatsız fon kaynaklarına erişimin ciddi şekilde zorlaştığı veya tamamen durduğu stresli ekonomik koşullar dahil olmak üzere likidite sıkışıklığı yaşanması ihtimaline karşı portföylerinde teminata konu edilmemiş ve yüksek kaliteli likit varlıklar bulundurmalarıdır. Söz konusu varlıkların kullanılabilmesine ilişkin herhangi bir yasal, düzenleyici ya da operasyonel engel bulunmamalıdır.

Genel

- 144.** Bankaya özel veya piyasanın genelinde likidite sıkışıklığının yaşandığı dönemlerde, bankaların krize karşı dayanıklılık gösterebilmesi için; ihtiyaç halinde satılmak ya da teminata konu edilmek suretiyle likidite temininde faydalanabilececek henüz teminata veya repoya konu edilmemiş yüksek kaliteli likit varlıkların bulundurulması, son derece önemli bir husustur. Bankaların likidite stres testi senaryolarında tanımlanmış muhtelif durumlara karşı stratejik likidite rezervi olarak bahsi geçen şekilde bir likidite tamponu bulundurmaları gerekmektedir.
- 145.** Likidite sıkışıklığı zamanlarında ihtiyaç duyulabilecek tahmini fon tutarı ile teminata konu edilmemiş yüksek kaliteli likit varlık tutarı arasında ilgi ve dengeler tesis edilir. İhtiyaç duyulabilecek fon tutarının tahmini yapılırken mevcut fonların çekilebilme ihtimali, sözleşmeye dayalı olan ya da olmayan nakit akışları, teminatsız fon kaynaklarından ilave fon sağlanamaması, yüksek kaliteli likit varlıklar dışındaki varlıkların teminatıyla sağlanacak fon kaynaklarına ulaşmada sorunlar yaşanması gibi durumların dikkate alınması gerekmektedir.

Likidite Tamponu Büyüklüğü

- 146.**Likidite risk iştahı ile uyumlu biçimde elde tutulacak likidite tamponu; likidite stres testi senaryolarında ortaya çıkan değişik vade dilimlerine ilişkin fon açıklarını kapatmaya yetecek miktarda olmalıdır. İlgili stres testi senaryolarındaki varlıkların likidite temini amacıyla kullanılması sürecinde değerlerinin nasıl değişeceği hususu da dikkate alınmalıdır.
- 147.**Likidite tamponu, hem stres koşullarında beklenmedik nakit ihtiyaçlarının karşılanmasını hem de gün içi nakit akışlarının aksamadan idame ettirilmesini sağlayacak şekilde belirlenmelidir. Bu süreçte, gün içi likidite yönetimine ilişkin bölümdeki diğer açıklamalar da dikkate alınmalıdır.

Likidite Tamponu İçeriği

- 148.**Bankaların likidite tamponlarını, büyük kısmı son derece likit ve bankanın mali durumundan bağımsız olarak önemsiz miktarda (veya sıfır) iskontoya tabi tutularak veya zarara katlanarak kolayca ve hızla satılabilecek en likit varlıklardan oluşturmaları beklenir. Bu tür varlıklar banka açısından kritik önem taşıyan, likidite krizlerinin başlangıç safhasındaki acil ihtiyaçları karşılamaya yetecek miktarda olmalıdır. Bunlar arasında nakit, ülke hazineleri veya merkez bankaları tarafından ihraç edilmiş/garanti edilmiş yüksek kredibiliteye sahip menkul kıymetler ve benzeri borçlanma araçları (örneğin kamu kuruluşlarınca yahut çok taraflı kalkınma bankalarınca çıkarılmış) yer almaktadır (Basel II kredi riski standart yaklaşımında %0 risk ağırlığına gidebilecek nitelikteki varlıklar bu kapsamda sayılabilir).
- 149.**Bankalar, stres dönemini zararsız veya düşük kayıplara maruz kalarak tamamlayabilmek için, önceki maddede sayılanlara ilave olarak yüksek likiditede ve ikincil derecede likit varlıklarla tampon içeriğini genişletebilirler (Basel II kredi riski standart yaklaşımında %20 risk ağırlığına gidebilecek nitelikte ülke merkezi yönetimleri veya merkez bankaları, kamu kuruluşları yahut çok taraflı kalkınma bankaları tarafından ihraç veya bu taraflarca garanti edilmiş yüksek kalitede şirket bonoları ve menkul kıymetleri bu kapsamda sayılabilir).
- 150.**Likidite tamponu uygun nitelikteki varlıkların karışımından oluşur. Bankalar tarafından tutulan likit varlıkların türlerinde, yoğunlaşma limitleri de göz önünde bulundurularak yeterince çeşitlilik olmalıdır. Bankalar, likit varlıklarına, kredi ve piyasa riskine bağlı fiyat dalgalanmalarına karşı uygun iskintoları uyguladıktan sonra bunların değerlerini dikkate almalıdırlar.

Likit Varlıkların Özellikleri

- 151.**Bankalar likidite tamponuna dahil edecekleri likit varlıkları tanımlamak, bunların nitelik ve likidite düzeylerini görece olarak ayırt etmek amacıyla kullanacakları politika ve kriterleri likidite riski yönetim politikasında yazılı olarak belirlerler. Likidite tamponuna dahil edilecek varlıkların yeterliliklerinin belirlenmesinde bankaların dikkate alabilecekleri temel bazı özelliklere aşağıda yer verilmiştir:

Varlık Özellikleri

- *Serbestlik:* Bankanın likiditeye ihtiyaç duyduğu durumda, varlıkların kullanılmasına engel teşkil edecek hiçbir yasal veya operasyonel kısıtın olmaması halidir. Açık ya da örtülü olarak teminata konu edilmiş veya herhangi bir pozisyonun parçası olan (örneğin bazı pozisyonları hedge etmek üzere tutulan) varlıklar tampona dahil edilmemelidir. (Bankalar, ters repo veya

menkul kıymet finansmanı işlemleri ile alınan varlıkları, ancak banka nezdinde tutulmaları, yeniden teminata konu edilmemeleri, yasal olarak ve/veya sözleşme nedeniyle bankanın kullanımına hazır olmaları şartıyla likit varlıklara dahil edebilirler).

- *Düşük Kredi Riski:* Az riskli, ihraç edenin yüksek kredi derecesine ve varlığı elinde tutanın alacak önceliğine sahip olduğu varlıklar daha likittir. Bankalar uluslar arası derecelendirme kuruluşlarının kredi derecelerini kullanabilirler ancak bu varlıklara verilen derecelerin uygunluğuna ilişkin ihtiyatlı değerlendirmelerini düzenli olarak yapmak zorundadırlar.
- *Düşük Piyasa Riski:* Düşük durasyona (sabit getirili bir menkul kıymetin, faiz oranındaki değişimlere karşı fiyat duyarlılığı) yahut volatiliteye sahip ya da düşük enflasyon ortamında ve/veya düşük kur volatilitesine sahip bir para birimi cinsinden ihraç edilmiş menkul kıymetler daha likittir.
- *Düşük Korelasyon Riski:* Bankalar ters eğilim riskine¹⁰ neden olan likit varlıklara bağımlı olmaktan kaçınmalıdırlar. Finansal kuruluşlar tarafından ihraç edilmiş varlıklar finansal sistemi etkileyen bir likidite sıkışıklığı ortaya çıktığında daha az likittirler, dolayısıyla bu tip menkul kıymetler tampona dahil edilmemelidir.
- *Değerlemede Kolaylık ve Kesinlik:* Piyasa katılımcıları bir varlığın değerinde/değerlemesinde anlayabiliyorsa, yani fiyatlama formülü kolayca hesaplanabiliyor, çok sayıda varsayıma dayanmıyor ve özel bilgi kullanımı gerektirmiyorsa (hesaplama kamuya açık bilgilerle yapılabiliyorsa) söz konusu varlığın likiditesi görece daha yüksektir. Varlığın yapısı ve risk özellikleri piyasa, yatırımcılar ve karşı taraflar açısından şeffaf olmalıdır. Kompleks, yapılandırılmış ürünler likidite tamponu dışında bırakılmalıdır.
- *Varlıkların Likidite Geçmişi:* Bankalar sıkıntılı piyasa koşullarında dahi piyasalarda güvenilir likidite kaynağı (satış veya repo) olarak kabul edilmiş bir geçmişe sahip varlıkları tercih etmelidirler. Bazı tür varlıklar (örneğin yüksek kalitede hükümet bonoları) sistemik bir krizde en güvenli seçenekler haline gelebilir.

Piyasaya ilişkin özellikler

- *Aktif, Büyük ve Likit Bir Piyasanın Varlığı:* Varlıklar tipik olarak alım-satım fiyatları arasındaki farkın küçük ve yeterli sayıda piyasa katılımcısının olduğu, piyasa yoğunlaşmasının düşük düzeyde kaldığı, yüksek işlem hacimlerinin gerçekleştiği, gelişmiş, derin ve aktif piyasalarda işlem görmeli veya bu piyasalara kote olmalıdır. Böylelikle varlıklar istendiği zaman likidite temininde rahatlıkla kullanılabilir. Ancak bankalar kullandıkları stres testi senaryolarında her zaman likit bir piyasanın olacağı varsayımını kullanmamalıdırlar.

152. Yukarıdaki hususlara ilave olarak, bazı yüksek kaliteli likit varlıklar bir bankanın merkez bankasından borçlanmasını sağlayabilir (örneğin gün içi kredi, gecelik borçlanma veya diğer imkanlar). Merkez bankasının bir varlığı teminat olarak kabul etmesi, söz konusu varlığın likit olduğuna ilişkin bir gösterge olsa da, bankaların bu varlıkları likidite tamponuna dahil etmesi sürecinde bahsi geçen kabulü ana kriter olarak kullanmamaları gerekmektedir.

---

¹⁰ Genel ters eğilim riski; karşı tarafın temerrüt etme olasılığının, genel piyasa riski faktörleri ile pozitif korelasyona sahip olması durumunu ifade eder. Spesifik ters eğilim riski ise; yapılan işlemin niteliği nedeniyle risk tutarı ile karşı tarafın TO'su arasında pozitif korelasyon olduğu zaman ortaya çıkan riski ifade eder.

Bankalar ilgili merkez bankasından bu varlıklara karşılık ne kadar fon sağlayabilecekleri konusunda ihtiyatlı varsayımlar kullanmalıdırlar.

Operasyonel Konular

- 153.**Bankalar, likit varlıklarını güvenilir ve öngörülebilir şekilde nakde çevirebilmek için aşağıdaki uygulamaları hayata geçirmelidirler:
- Elde bulundurulmuş likit varlıkların piyasasında düzenli olarak yer alınmalıdır. Böylece, stres dönemlerinde gerçekçi operasyonel bilgiye dayalı olarak fon elde etme imkanı sağlanmış olacaktır. Piyasada sürekli olarak yer almanın sağlayacağı ilave bir avantaj da, sadece stres koşullarında yüksek kalitede likit varlıkların satışı yapılmamış olması, böylelikle banka itibarının zedelenmesi ihtimalinin azalmasıdır.
  - Varlık türü, vade ve döviz bazında tespit edilmiş limitlerle çeşitlendirilmiş bir likit varlık portföyüne sahip olunmalıdır.
  - Piyasada işlem gören belirli tür bir varlığın önemli bir kısmının bilançoda bulundurulmasından kaçınılmalıdır.
- 154.**Bankaların likidite tamponları stresli ekonomik koşullarda kullanıma hazır olmalıdır. Yüksek kalitede likit varlık portföyü serbest kullanımda olmalı, alım satım pozisyonlarının içinde ya da buradaki pozisyonları hedge etmek için kullanılan enstrümanlardan ayrı olarak, açık ve net bir şekilde acil durum fonlaması amacıyla kullanılmak üzere yönetilmelidir.
- 155.**Likidite yönetimi sorumluluğunu üstlenmiş olan birim/kışı/komite aynı zamanda spesifik olarak yüksek kalitede likit varlıkların yönetiminden de sorumlu olmalıdır. Bankalar likit varlıkları, istenen bölgede (örneğin fiziksel olarak varlıkların bulunduğu ülke) ve döviz cinsinden fon yaratmada kullanabilmelidirler. Bankaların yüksek kaliteli likit varlıkların tutulduğu kuruluşları, coğrafi bölgeleri, para birimlerini ve özel saklama veya banka hesaplarını izleyen politikaları olması gerekir. Operasyonel nedenlerden bu varlıkların likidite karşılama oranı hesaplaması kapsamına dahil edilip edilemeyeceği değerlendirilmeli ve yüksek kaliteli likit varlıklar konsolide ve konsolide olmayan bazda günlük olarak izlenebilmelidir.
- 156.**Bankalar varlık ve yükümlülükleri arasında önemli derecede döviz uyumsuzlukları olmasından kaçınılmalıdırlar. Likidite tamponundaki varlıkların döviz dağılımı belirlenirken, bankanın stres koşullarında yabancı para piyasalarına erişiminde ortaya çıkabilecek muhtemel sorunlar dikkate alınmalı, her bir döviz türünden operasyonel ihtiyaçlar giderilmelidir.
- 157.**Bankalar tampondaki likit varlıkların bir kısmını dönemsel olarak piyasada repo ya da doğrudan satışla nakde çevirerek varlıkların kullanılabilirliğini test etmelidirler.

Konsolide Likidite Riski Yönetimi

İlke 9. Likidite riski ve bu risk nedeniyle ortaya çıkan fon ihtiyacı, likiditenin transferine ilişkin yasal, düzenleyici ve operasyonel sınırlamalar dikkate alınarak konsolide edilen ortaklıklar ve işlem yapılan para birimleri bazında aktif olarak izlenmeli ve yönetilmelidir.

- 158.**Organizasyon yapısından ve likidite risk yönetiminin merkezileşme seviyesinden bağımsız olarak, bankaların ve konsolide ettiği ortaklıklarının maruz kaldıkları likidite riski düzeyi konsolide/konsolide olmayan bazda izlenir ve yönetilir. Bu doğrultuda likidite riskinin konsolide olarak izlenmesine imkan verecek farklı sistemlerden verilerin toplulaştırılabilmesi için sistemsel bir altyapı oluşturulmalı ve fonların transferlerine ilişkin sınırlamalar tespit edilmelidir.
- 159.**Konsolide likidite riski yönetiminde bankalar konsolide ettiği kuruluşların likidite sorunlarının kendi likidite pozisyonlarına etkisine ilişkin analiz yapmalıdırlar. Örneğin, bir bankaya konsolide ettiği bazı ortaklıklar tarafından verilen fonlar acil bir durumda geri çekilirken, bankanın likidite sorunu yaşayan ortaklıklarına destek sağlaması gerekebilir. Ayrıca konsolidasyona dahil kuruluşlardan herhangi birinde başlayan likidite problemi itibar riski kanalıyla tüm gruba yayılabilir.

Konsolidasyona Tabi Ortaklıklar İle Yapılan İşlemler

- 160.**Bankalar likidite riski yönetimi stratejisinde, nakit akış projeksiyonlarının hazırlanmasında konsolide ortaklıklar arasındaki likidite bağımlılığı seviyesine ilişkin varsayımlara yer vermelidirler.
- 161.**Özellikle stresli ekonomik koşullarda fonlama ihtiyaçları tahmin edilirken bankalar, konsolide ortaklıklarına olan likidite sağlama taahhütlerini (verilen örtülü ya da açık garantiler ve ihtiyaç halinde tahsis edilecek fonlar gibi) veya konsolide ortaklıklardan sağlanan kaynakların geri çağırılması gibi durumları dikkate almalıdırlar. Konsolide ortaklıkların likidite sıkışıklığı yaşamaması durumunda ortaklığın likidite pozisyonunun bankanın likiditesi üzerindeki doğrudan finansal etkilere veya bulaşma etkisine ilişkin analiz ve değerlendirme yapılmalıdır.

Konsolidasyona Tabi Ortaklıklar Arası Likidite Limitleri

- 162.**Stresli ekonomik koşullarda oluşan likidite sıkışıklığının neden olabileceği bulaşma etkisinin azaltılmasını sağlamak için konsolide ortaklıkların birbirlerine karşı uygulayacağı içsel likidite riski limitleri belirlenmelidir. Konsolide edilen ortaklıklar ve/veya yurtdışı şubeler ya da farklı para birimleri bazında limitler belirlenebilir. Ortaklık ve yurtdışı şubelerin birbirlerinden fon sağlama süreçlerinde para birimlerinin sorunsuz bir şekilde konvertibilitelerine ilişkin tereddütlerin olduğu durumlarda, bu limitler daha ihtiyatlı olarak belirlenmelidir.

Konsolidasyona Tabi Ortaklıklar Arası Likidite Transferleri İle İlgili Kısıtlar

- 163.**Kurumun denetimine hazır bulundurulacak olan likidite riski yönetimi politikasında yer alan fonların ve teminatların transfer edilebilmesine ilişkin varsayımlar şeffaf ve ihtiyatlı olmalıdır. Bu varsayımlar oluşturulurken, fonların ve teminatların transferini etkileyebilecek düzenleyici, yasal, muhasebesel koşullar ile kredi koşulları, vergi ve içsel diğer kısıtlar dikkate alınmalıdır. Ayrıca ortaklıklar arası transferlerin gerçekleşebilmesi için gereken operasyonel işlemler ile transferlerin tamamlanabilmesi için gereken süre dikkate alınmalıdır.

Konsolide rasyonun hesaplanması sırasında dikkate alınan, likidite transferine ilişkin kısıtlar, kanun, yönetmelik ve diğer düzenlemelerle getirilmiş olan mevcut kısıtlamalardan

ibarettir. Bir banka grubu, likidite transferine ilişkin tüm kısıtlamaları mümkün olduğunca dikkate alacak ve grubun faaliyet gösterdiği ülkelerdeki tüm kural ve düzenlemeleri izleyecek ve bunların grubun tamamı üzerine likidite etkilerini değerlendirecek süreçlere sahip olmalıdır.

Bulaşma Etkisi- İtibar Riski İlişkisi

164. Likidite sıkışıklığı halinde, itibar riskinin muhtemel bulaşma etkisinin azaltılmasını teminen karşı taraflarla, kredi derecelendirme kuruluşlarıyla ve diğer paydaşlarla etkin iletişim kanalları kurulmalıdır. Ayrıca tüm konsolide ortaklıkları kapsayan acil ve beklenmedik durum planları ile likidite tamponları oluşturulmalı ve grubun fon kaynaklarının çeşitlendirilmesine yönelik tedbirler alınmalıdır.

Konsolide Likidite Risk Yönetimine İlişkin Diğer Hususlar

165. Yabancı para piyasalarının yeterli genişlik ve derinliğe sahip olmadığı hallerde, mevcut piyasa koşulları ve YP pozisyonlarının neden olabileceği likidite riski yakından izlenmelidir. Yabancı paraya ilişkin piyasaların yeterli genişlik ve derinliğe sahip olduğu hallerde ise YP pozisyonlarını yönetmek için swap işlemlerini de içeren daha geniş kapsamlı yaklaşımlar kullanılabilir.

166. Bankalar, konsolide ortaklıklara sağlanan içsel likidite desteği ile grupta yer alan ortaklıklara uygulayacağı likidite politikalarını ve limitlerini açık bir şekilde ortaya koymalıdır. Politikalarda üst düzey yönetim tarafından bağlı ortaklıkların likiditelerinin nasıl izlendiği ve kontrol edildiği de izah edilmelidir.

167. Faaliyet gösterilen ülkelerdeki müflis bankalara uygulanan yaptırımlara, uluslar arası kuruluşlarca uygulanan müeyyidelere, mevduat sigortasına, merkez bankalarının işlem ve teminat politikalarına ilişkin çerçeve dahil likidite riskinin yönetimini etkileyecek yasalara ve diğer düzenlemelere ilişkin yeterli bilgiye sahip olunmalı ve likidite riski yönetimi politikalarının oluşturulmasında bu bilgi dikkate alınmalıdır.

168. Belirli bir ülkede sistemik risk ortamının ortaya çıkması halinde, söz konusu ülkede faaliyet gösteren ortaklıklara, düzenlemelerin elverdiği ölçüde, likidite ve teminat kaynaklarının tahsisine ilişkin süreçler oluşturulmalıdır. Faaliyet gösterilen bir ülkede oluşan stres ortamının itibar riski vasıtasıyla grubun tamamına yansiyebileceği dikkate alınarak yönetim kurulunun belirlediği risk iştahı ile uyumlu olacak şekilde bankanın ve konsolide edilen ortaklıkların bu tür şoklardan finansal olarak daha az etkilenmelerini temin edecek eylem planları geliştirilmelidir.

Gün İçi Likidite Yönetimi

İlke 10. Bankalar, normal ve stresli ekonomik koşullar altında, takas ve ödeme sisteminden kaynaklanan yükümlülüklerini zamanında yerine getirebilmek için gün içi likidite pozisyonlarını ve risklerini etkin bir şekilde yönetmelidirler.

169.Gün içi likidite yönetimi, genel likidite riski yönetiminin önemli bir parçasıdır. Etkin olmayan bir gün içi likidite yönetimi, bankanın gün içinde ödeme ve takas yükümlülüklerini yerine getirememesine neden olabilir. Özellikle yüksek miktarda yükümlülüğün yerine

getirilememesi, finansal bağlantılar nedeniyle karşı tarafların likidite pozisyonlarını etkileyebilir, dolayısıyla kuruluşlar ve finansal sistem arasında ihtiyaç duyulduğunda başvurulması gereken likidite temin imkanlarına kısıt getirebilir. Ayrıca, takas ve ödemelerin muhabir bankalar aracılığıyla yapıldığı durumlarda, söz konusu bankalar dolayısıyla ortaya çıkabilecek riskler de göz önünde bulundurulmalıdır.

Gün İçi Likidite Riski Yönetiminde Hedef ve Karşılaşılan Zorluklar

- 170.**Gün içi likidite riski yönetiminin öncelikli amacı olabildiği kadar hızlı sürede kritik yükümlülükleri belirlemek, önceliklendirmek ve daha az kritik olanlar ile yer değiştirmektir. Bu amacı gerçekleştirebilmek için banka likidite riski yönetimiyle ilgili çeşitli zorlukların farkında olmalı ve gerekli tedbirleri almalıdır.
- 171.**Gün içi likidite riski yönetiminde temel zorluk gün içindeki nakit giriş ve çıkışlarına ilişkin miktar ve zamanlama belirsizliğidir. Ayrıca, ödeme ve takas sistemlerine ilişkin mevzuat gereği nakit akışlarının belirli zamanlarda gerçekleştirilmesi gerekebilir. Bu ve benzeri problemler öncelikli kritik ödemeleri gerçekleştirmek üzere günlük veya gecelik borç alma ihtiyacını ortaya çıkarabilir.

Gün İçi Likidite Riski Yönetimine İlişkin Kontroller

- 172.**Bankalar, önemli ödeme ve takas işlemlerinin gerçekleştirildiği tüm finansal piyasalarda ve döviz cinslerinde, gün içi likidite risklerini yönetebilmek için etkin politika, prosedür, sistem ve kontrollere sahip olmalıdırlar. Bu sistemler ve kontroller asgari olarak aşağıdaki uygulamaları gerçekleştirebilmelidir:
- **Ölçme** - Beklenen günlük brüt nakit giriş ve çıkış miktarları ile gün içi nakit akışlarının zamanlaması tahmin edilmek suretiyle, gün içinde farklı zamanlardaki muhtemel fonlama ihtiyaçları öngörülebilir. Bu amaçla bankalar:
    - Dahil olunan ödeme ve takas sistemlerinin kurallarını anlamalı, ödemelerde bir aksaklık yaşanması durumunda yapılacak uygulamalara ilişkin bir prosedüre sahip olmalı, bu prosedürle aksaklık halinde ortaya çıkabilecek likidite ihtiyacının seviyesini ve zamanlamasını belirleyebilmelidir,
    - Likidite giriş ve çıkışlarının muhatabı olan önemli karşı tarafları, muhabirleri ve saklama hizmeti verilen kuruluşları belirlemelidir,
    - Likidite akışlarının ve olası gün içi kredi ihtiyacının yüksek olabileceği kritik zamanlar, günler ve durumları önceden belirlemelidir,
    - Faaliyetin gerektirdiği likidite ihtiyaçlarına ilişkin zamanlamayı ve faaliyet kolları ile önemli müşterilerin gün içi kredi ihtiyaçlarını tahmine yönelik çalışmalar yapmalıdır,
    - Ölçme sürecinin etkinliğini artırmak için, bankalar dahil önemli müşterilerden bankayla arasındaki nakit akışlarına (kredi kullanımı/geri ödemesi, mevduatın çekilmesi vb) ilişkin tahminlerini istemelidir.
  - **İzleme** -Bankalar, planlanan faaliyetleri ve kullanılabilir kaynakları(net likidite pozisyonu, kullanılmamış kredi limitleri, elde bulundurulmuş teminatlar) için günlük likidite pozisyonlarını izlemeli ve gerekli durumlarda ödemelerini öncelik sıralamasına koymalıdırlar.Bahsi geçen izleme süreci, bankanın gün içinde yapacağı önemli ödemeleri için ilave likidite temini ile nakit çıkışlarının sınırlandırılması seçeneklerinin

değerlendirilmesine, gün içi likiditenin kendi ve müşterilerinin ihtiyaçları arasında etkin şekilde tahsisine, beklenmeyen ödemeler için hızla aksiyon alınabilmesine ve gecelik fonlama pozisyonlarının ayarlanmasına imkan verecek sıklıkta olmalıdır.

- **Yönetim** -Gün içi likidite ihtiyaçlarını karşılamak üzere daima yeterli fon bulundurmak suretiyle gün içi likidite pozisyonları yönetilmelidir. Bu fonksiyon çerçevesinde aşağıdaki uygulamalar gerçekleştirilir:
    - Gün içi fonlama ihtiyacını karşılamak için teminatların kullanımına yönelik etkin bir süreç tesis edilmelidir. Gün içerisinde ve/veya gecelik olarak fon sağlanabilmesi için teminat olarak kullanılacak yeterli miktar ve nitelikte varlıkların bulundurulması ile söz konusu teminatların merkez bankasına, muhabir bankalara, saklama hizmeti veren kuruluşlara veya herhangi bir karşı tarafa rehin olarak verilmesi suretiyle fon elde edilmesine imkan veren anlaşmaların bulunmasına dikkat edilmelidir. Sınır ötesinde bulunan teminatlar dahil, farklı türdeki teminatların kullanılabilmesi ve transfer edilebilmesi için gereken süreler dikkate alınmalıdır.
    - Nakit çıkışlarının zamanlaması, gün içi likidite hedefleri ile uyumlu şekilde yönetilebilmelidir. Yüksek miktarda nakit çıkışına yol açacak önemli müşteri taleplerini (mevduatın çekilmesi ve/veya müşterinin gün içi kredi talebi)hızlı, zamanında ve etkin şekilde karşılayabilecek bir yönetim süreci tesis edilmelidir. Nakit çıkışlarının etkin olarak yönetilmesinde faaliyet kolları arasında koordinasyonun sağlanmasına dikkat edilmelidir.
    - Gün içi nakit akışında meydana gelebilecek beklenmedik aksaklıklara karşı hazırlıklı olunmalıdır. Bu çerçevede, operasyonel risk yönetimi ve işlemlerin sürekliliğine ilişkin düzenlemelerde ve yapılan stres testleri ile acil ve beklenmedik durum planlarında gün içi likidite yönetimine ilişkin hususlar da dikkate alınmalıdır. Ödeme ve takas sistemlerinden kaynaklanan herhangi bir sorun ihtimaline karşı ihtiyaç duyulabilecek likiditenin zamanlamasına ve tutarına ilişkin değerlendirmeler de bu kapsamda ele alınmalıdır.
- 173.**Gün içi likidite risk yönetimi kapsamında beklenen tahsilatın yakından izlenmesi, ödeme yapacak müşterilerle direkt bağlantı kurulması ve gerekirse tahsilatların gecikme nedenlerinin hızlıca öğrenilebilmesi için ön ve arka ofisler arasında koordinasyon sağlanmalıdır. Özellikle zamanlamanın kritik olduğu kararlar (örneğin anlaşmanın ifası için belirli bir tarih/saat tespit edilmişse) açısından personelin sorumluluk ve görevlerinin açık bir şekilde tanımlanmış olması önemlidir.
- 174.**Bankanın finansal sistemdeki ağırlığı ve faaliyet çeşitliliği ile likidite riski yönetimi için kullandığı araçlar ve kaynaklar uyumlu olmalıdır (örneğin, teminatlı fon piyasalarının yoğun şekilde kullanılması durumunda, nakit takas sisteminin izlenmesi kadar menkul kıymet takas sisteminin de izlenmesi gerekmektedir).
- 175.**Ödeme ve takas işlemlerinin, saklama veya muhabir bankacılık hizmeti veren aracı kuruluşlar vasıtasıyla gerçekleştirilmesi halinde, bu kapsamda yapılan anlaşmalar, ödemelerin zamanında gerçekleştirilmesini sağlayacak ve stresli ekonomik koşullar altında dahi gün içi likidite riskinin etkin şekilde yönetilmesini temin edecek şekilde dizayn edilmelidir. Saklama ve muhabir bankacılık hizmeti veren kuruluşlarda oluşabilecek muhtemel operasyonel ve/veya finansal aksaklıklar dikkate alınmalı ve yükümlülüklerin zamanında yerine getirilmesini sağlayabilecek alternatif kanallara sahip olunmalıdır.

Teminat Yönetimi

İlke 11. Likidite riski kapsamında teminat olarak kullanılan ve kullanılmayan varlıklar ayrıştırılarak teminat pozisyonları aktif bir biçimde yönetilmelidir. Teminatların teslim edildiği kuruluş ve fiziken tutulduğu yerler ile teminata konu edilen varlıklara ilişkin olarak rehin haklarındaki değişimlerin takvimi dikkatle takip edilmelidir.

Genel

- 176.**Bankalar repo ve diğer teminatlı borçlanma işlemlerinde teminat olarak kullanabilecekleri varlıklarıyla kısa ve/veya uzun vadeli likidite ihtiyaçlarını piyasadan hızlıca karşılayabilme imkanına sahip olurlar. Bu uygulama esasında likidite riski azaltımının bir çeşididir. Bu nedenle bankaların likidite riski yönetim sürecinde teminatların yönetimine yeterli kaynak tahsis etmeleri önemlidir.
- 177.**Teminat yönetiminin amacı farklı faaliyetlere ilişkin değişik ihtiyaçlar için; ürünler, faaliyet birimleri, faaliyet bölgeleri ve para birimleri arasında teminatların optimum bir şekilde tahsis edilmesini sağlamaktır. Optimum şekilde tahsis etme işlemi, normal ve stresli ekonomik koşullarda öncelikli fon ihtiyaçları ve fırsat maliyeti dikkate alınarak gerçekleştirilmelidir.

Teminat Pozisyonlarının Yönetimi

- 178.**Bankalar teminat olarak kullanılan varlıkları ile teminat olarak verilmemiş ancak teminat vasfı taşıyan varlıklarının değerini bilgi yönetim sistemi üzerinden izleyebilmelidirler. Aynı zamanda teminatlar, rehin olarak verildikleri kuruluş, ülke, para birimi vb bilgiler bazında izlenebilmeli ve banka bilgi yönetim sistemi gün içi, gecelik ve vadeli olarak kullanılan teminatları ve bunların değerindeki değişimleri ortaya koyabilmelidir.
- 179.**Etkin bir teminat yönetimi, bankanın kısa, orta ve uzun vade ile gün içinde likidite temin için ihtiyaç duyulacak teminatları karşılayabileceği bir pozisyonda bulunmasını gerektirir. Bankalar, bilançosunun fonlama yapısına göre değişik zaman dilimlerinde beklenen ve beklenmeyen borçlanma ihtiyaçlarının ortaya çıkması ya da ilave teminat talep edilmesi ihtimaline karşı yeterli teminata sahip olmalıdırlar. Gün içi likidite ihtiyaçları için dağıtılacak gerekli teminatların belirlenmesinde bankalar, ödeme akışlarının zamanlamasındaki önemli belirsizlikleri ve gün içi ilave teminat sağlamayı gerektirecek operasyonel ve likidite kesintilerini göz önünde bulundurmalıdırlar.
- 180.**Merkez bankasına ya da diğer fon sağlayıcılarına teminat olarak verilebilecek önemli varlık sınıflarının, bu fon sağlayıcılar tarafından teminat olarak kabul edilebilirliği düzenli olarak değerlendirilmelidir.
- 181.**Bankalarca, kullanılabilir borçlanma limitleri, teminat olarak kullanabilecek varlıkları ihraç eden taraflara veya fon temin edilen piyasalara ilişkin yoğunlaşma düzeyi, varlıkların fiyat volatilitesi, belirli bir karşı tarafa özel bir durumdan veya piyasanın genelindeki olumsuz bir gelişmeden dolayı ortaya çıkan teminat tamamlama ya da kesinti (haircut) yükseltme gereksinimleri ve muhtelif stres senaryoları ile çeşitli karşı taraflardan fon temin imkanları dikkate alınarak farklı taraflarca ihraç edilmiş varlıklar teminat olarak kullanılmalıdır.

182. Bankalar, normal ve stresli ekonomik koşullar altında teminatın piyasa değerini ihtiyatlı bir biçimde ölçmelidirler.

Operasyonel Konular

183. Bankalar likidite temininde teminatların kullanımına yönelik işlemlerde aşağıdaki hususlara dikkat etmelidirler:

- Bankalar teminatlarını fiziken herhangi bir kuruluşa tevdi etmişlerse bu tip teminatların kullanımında operasyonel ve süre gereksinimlerini dikkate almalıdırlar,
- Bankalar, ödeme ve takas sistemlerinin farklı çalışma kuralları ("net takas" veya "brüt takas" sistemleri gibi) ile mezkur sistemlerin teminat yönetimine ilişkin uygulamalarının likidite riskine muhtemel etkileri konusunda değerlendirme yapmalıdırlar,
- Bankalar likidite riski yönetiminde, sözleşmelerde yer alan ve gerçekleşmesi durumunda teminatın kullanılmaması/değerinin düşmesi sonucuna yol açabilecek nitelikteki saklı yükümlülüklerini dikkate almalıdırlar. Verilen teminat miktarının artırılmasına neden olabilecek muhtemel durumlar şunlar olabilir:
  - türev işlemlerde, bankanın finansal pozisyonundaki veya kredi derecesindeki ya da piyasa koşullarındaki değişiklikler nedeniyle oluşabilecek ilave teminat gereksinimi,
  - gerçekleştirilen menkul kıymetleştirme işlemlerinde sözleşmede yer alan belirli koşullar gerçekleştiğinde ilave varlıkların teminat olarak kullanılmasının gerekmesi.
- Bilgi sistemleri de önceki maddelerde yer alan ve ilave yükümlülük ortaya çıkarması muhtemel olan veya diğer acil durumlarda yeterli tutar ve türde teminat olarak kullanılmamış serbest varlığın bulunup bulunmadığını izleyebilecek esneklikte, etkinlik ve hızda dizayn edilmelidir.
- Borçlanma sözleşmelerde teminatın değerinin tespit edilme usulüne ilişkin ayrıntılı ve net açıklamalar yer almalıdır.

Acil ve Beklenmedik Durum Planı

İlke 12. Bankalar likidite sıkışıklığının yaşandığı ekonomik kriz dönemlerinde uygulanacak politikaların belirlendiği bir acil ve beklenmedik durum planına sahip olmalıdırlar. Acil ve beklenmedik durum planında, çeşitli stres olaylarının yönetilmesine ilişkin politikalar ile görev ve sorumluluklara yer verilmelidir.

Genel

184. Likiditeye ilişkin ADP, faaliyetlerin bir kısmının ya da tamamının zamanında ve uygun bir maliyetle fonlanmasında ciddi sorunlar yaşanması durumunda alınacak tedbirler ile bunların uygulanmasına ilişkin politika, prosedür ve aksiyonlardan oluşur.

185. Üst düzey yönetim tarafından likidite riski yönetim politikası dahilinde hazırlanan ADP yönetim kurulunun onayına sunulmalıdır.

- 186.**Bahsi geçen acil durumlar özellikle banka tarafından bankaya özgü, piyasanın geneline yaygın ve birleşik olarak uygulanan stres testlerinde tahmin edilen likidite krizlerini içermelidir. ADP, stres testlerinde tahmin edilen likidite sıkışıklıklarının giderilmesinde kullanılacak politika, prosedür ve aksiyonları içermeli, ayrıca bu dökümanlarda yetki ve sorumluluk sınırları ile acil durumun ne zaman başladığı ve tehdit düzeyinin ne zaman yükseldiği net olarak belirlenmiş olmalıdır.
- 187.**ADP, bankaların risk yapısı, faaliyetlerinin karmaşıklığı ve kapsamı ile faaliyet gösterdiği finansal sistem içerisindeki ağırlığı ile uyumlu olmalıdır. ADP, eylem planları ve süreçleri de dahil olmak üzere, bankaların mevcut likidite riski analizi ve stres testinde kullanılan senaryo ve varsayımların sonuçları ile entegre olmalıdır. ADP gün içi dahil olmak üzere, farklı vade dilimlerine ilişkin likidite sorunlarına cevap verebilme özelliği taşımaktadır.
- 188.**ADP, aynı zamanda bankanın iş süreklilik planları ile uyumlu ve bunlarla birlikte uygulanabilir olmalıdır. Bu çerçevede, bankada veya bankanın dahil olduğu grupta likidite krizi ile ilgilenen ekip ile iş sürekliliği planını yöneten ekip arasındaki koordinasyon sağlanmalıdır.

Strateji, Plan ve Süreçler

Acil Durum Fonlama Tedbirleri/Kaynakları

- 189.**ADP; likiditenin korunması ve acil durumlarda likidite açıklarının giderilebilmesi için banka yönetimine önceden tespit edilmiş makul alternatif fon kaynakları seçeneklerini sunar. Bu kapsamda, ADP’de muhtemel acil durum fon kaynakları, bu kaynaklardan temin edilebilecek fonların miktarlarına ilişkin banka tahminleri, fonların tahmini güvenilirlik düzeyi, fon kaynaklarına hangi koşullar altında başvurulacağı ve her bir acil durum kaynağından sağlanacak fonların temin süresi açıkça belirlenmelidir. ADP’nin, bankanın farklı durumlar karşısında kolaylıkla aksiyon alabilmesini sağlayacak esneklikte olmasına dikkat edilmelidir.
- 190.**Bankalar farklı acil durum fonlama tedbirlerinin uygulanabilirliğini ve piyasa algısı üzerindeki muhtemel etkilerini asgari aşağıda yer alan faktörler çerçevesinde değerlendirmelidirler:
- Piyasa koşullarındaki bozulmanın bankaların fon temin imkanları üzerindeki etkileri (örneğin stresli ekonomik koşullarda kısa süre içinde menkul kıymetleştirilme yoluyla fon temin edilmesi görece zordur),
  - Özellikle olağan fonlama seçeneklerinin yoğun olarak veya tamamen ortadan kalktığı durumlarda, varlık piyasası ve likidite temini arasındaki etkileşim,
  - Bankaların, ADP’yi devreye sokması ile maruz kaldığı itibar riski seviyesinin değişmesi ve diğer ikincil etkiler,
  - Belirli fonlama kaynaklarına ilişkin özel koşulların varlığı (örneğin bankalar; merkez bankası gibi ikincil kredi kaynaklarına yoğun bir bağımlılık içinde olmaktan kaçınmalı, bankanın kredilere hızla erişimini etkileyebilecek farklı koşulları dikkate almalıdır).
- 191.**Yukarıdaki faktörler çerçevesinde yapılan değerlendirmeler geçmiş deneyimleri, uzman görüşünü, piyasa teamüllerini ve stres testi sonuçlarını da dikkate almalıdır.

192.ADP ile stres testleri geliştirilip bunların sonuçları analiz edilirken, bankalar; likiditenin ve teminatların farklı kuruluşlar/birimler arasında transferi sırasında ortaya çıkabilecek, yasal, operasyonel ve zaman farkına ilişkin kısıtları dikkate almalıdırlar. ADP'ler bahsi geçen transferlere ilişkin operasyonel prosedürleri ve gerçekçi zaman çizelgesi varsayımlarını içermelidir. Acil bir durumda, ikincil kredi kaynaklarına başvurmak üzere rehin olarak verilmesi planlanan varlıkların likidite planı ile uyumlu bir tüzel kişilikte tutulmasına yönelik tedbirler alınmalıdır.

Merkez Bankasından Borçlanma İmkanları

193.İkincil borçlanma kaynağı olarak merkez bankasından yapılabilecek borçlanma türleri ve verilebilecek uygun teminatlar, bu fonlara ulaşmak için kullanılacak operasyonel prosedürler ve borçlanmanın bankanın itibarı üzerindeki etkisine ilişkin değerlendirme de dahil olmak üzere ADP'lerde yer almalıdır.

194. Bankalar teminatları uygun olsa dahi bir kriz esnasında merkez bankasının son borç verme mercii olarak kullandığı kaynaklara otomatik olarak erişebileceklerini varsaymamalıdırlar. Bu tür bir desteğin ancak istisnai koşullarda ve son aşamada kullanılabileceği unutulmamalıdır.

Erken Uyarı Sinyalleri/Tetikleyici Olaylar

195.ADP'ler, planın uygulamasını başlatacak çeşitli tetikleyici olayların yanı sıra bu tür olayların erken aşamada tanımlanması, izlenmesi ve raporlanması için mekanizmaları açık bir şekilde ortaya koymalıdır.

Görev ve Sorumluluklar

196.ADP, banka yönetiminin zamanında ve uygun kararlar verebilmesi, acil durum aksiyonlarının kısa sürede ve etkin bir şekilde hayata geçirilmesi için iletişim kanallarının etkili şekilde kullanılmasını sağlayacak açık politika ve prosedürleri içermelidir. Bu amaçla, kriz yönetimine ilişkin görev, sorumluluk ve prosedürler asgari olarak aşağıdaki hususları içerecek şekilde ADP'de belirlenmelidir:

- Planın uygulanmasına karar verecek kişiler ile gerekli görülmesi halinde oluşturulacak "likidite kriz ekibinin" belirlenmesi dahil, farklı faaliyet kolları ve birimler arasında koordinasyon ve iletişimin sağlanmasının yanı sıra, üst düzey yönetimin karar alma süreci,
- Hangi tedbirlerin kim tarafından alınabileceği, her bir tedbirin ne zaman ve nasıl yürürlüğe konulacağına ilişkin, açık ve detaylı, sıralama ve önceliklendirme prosedürleri,
- Planın uygulanmasından asli olarak sorumlu kişilerin isim ve iletişim bilgileri ile bu kişilerin bulunduğu birimlerin/yerlerin belirlenmesi,
- Önemli pozisyondaki görevliler için yedek kişilerin belirlenmesi.

Gün İçi Likidite

197.ADP gün içi önemli ödemelerin karşılanabilmesi için gerekli uygulamaları da içermelidir. Ayrıca ADP'de gün içerisinde likidite kaynaklarının yetersiz kalması durumunda, önemli ödemelerin hızlı ve etkin bir şekilde gerçekleştirilmesini teminen, bu ödemelerin önceliğini,

ilave teminat ve kaynak gereksinimine yol açıp açmadığını belirlenmelidir. ADP'ler hazırlanırken, stres testlerine ilişkin bölümde de belirtildiği üzere, bankanın takas ve ödeme işlemleri sebebiyle ihtiyaç duyacağı likidite ihtiyacının sadece kendi faaliyetlerinden değil, müşterilerinden ve bankanın bu kuruluşlara sağladığı hizmetlerden de kaynaklanabileceği hususu dikkate alınmalıdır. Bu kapsamda ilişkide bulunulan tüm ödeme ve takas sistemlerine ilişkin risk yönetimi prosedürleri değerlendirilmeli ve farklı ödeme ve takas sistemlerinde eş anlamlı meydana gelebilecek sorunlar da göz önünde bulundurulmalıdır.

Müşteri İlişkileri Yönetimi

198.ADP bir kriz sırasında müşteri ilişkilerinde önceliğin belirlenmesine ilişkin prosedürler içermelidir (örneğin bazı müşterilerin kredi limitlerinin hangi sıralama içinde kapatılacağı). Acil likidite temini için elden çıkarılacak varlıklara karar verilirken bankalar, itibarlarına ve finansal güçlerine ilişkin kamuoyu algısına en az zarar verecek olanları seçmelidirler. Bankalar ayrıca bir kriz durumunda fonlama kaynaklarına daha rahat erişim için, ticari karşı tarafları ile sağlıklı ve sağlam bağlar kurmalıdırlar.

Perakende Bankacılık İşlemleri

199. Mevduat bankalarının hazırlanan ADP'lerde bankalardan ani mevduat çekilişine karşı yapılacak hazırlıklar yer almalıdır. Bu kapsamda özellikle banknot temini ve dağıtımına ilişkin prosedürler acil durum planının önemli bir kısmını oluşturur. Uzak bölgelerde şubeleri olan bankaların acil durumlarda bu şubelere banknot teslimine ilişkin planları olmalıdır. İlave olarak, şubeli ve şubesiz (ATM, internet, telefon bankacılığı) bankacılık faaliyetlerinin sürekliliğini sağlayacak prosedürlerin yanı sıra kriz ortamında medya ve kamu ile iletişim için etkin bir stratejileri olmalıdır.

İletişim ve Kamuya Açıklama

200.ADP'nin bir parçası olarak, stres dönemlerinde, bankaya olan genel güveni desteklemek üzere, banka içerisinde ve üçüncü taraflarla zamanında, açık ve tutarlı bir şekilde iletişimi temin edecek bir plan hazırlanmalıdır. Üçüncü taraflar merkez bankası, Kurum, muhabir bankacılık ve saklama hizmeti sunan kuruluşlar, ilgili yerel yabancı kamu otoriteleri, önemli karşı taraflar ve müşterileri, ödeme sistemi işleticileri ve diğer ilgili tarafları içerir. Planda;(davranışları bankanın itibarını ve likidite pozisyonunu doğrudan etkileyebilecek olduğundan) pay sahipleri, piyasa katılımcıları, muhabir bankacılık ve saklama hizmeti sunan kuruluşlar, önemli karşı taraflar, müşteriler ve alacaklılar ile olan iletişimin usul ve esaslarının özel olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

201. Bir kriz durumunda piyasada bankaya ilişkin belirsizlik veya spekülasyonun azaltılmasına yardımcı olmak üzere, medya ilişkilerinin yönetilmesi, kamuoyu açıklamalarının yapılması ve soruşturmalara ilgilenilmesi için uygun bir strateji belirlenmelidir.

Kullanım Testi/Güncellenme

202.ADP, etkin ve uygulanabilir olmasını teminen düzenli olarak test edilmeli ve gözden geçirilmelidir. Bu gözden geçirmede özellikle acil durum fon kaynaklarına erişebilirlik konusu önemlidir. Kullanım testiyle ulaşılmak istenen amaç kriz durumunda sadece fon kaynaklarına erişimde operasyonel sıkıntıların önlenmesi değil, itibar riskinin ve bu

kaynaklara erişilmesi halinde bankanın likidite sıkışıklığı içinde olduğuna dair piyasada ortaya çıkabilecek aşırı tepki ve/veya spekülasyonların da azaltılmasıdır.

203.ADP'nin testi, asgari olarak aşağıda sayılan temel başlıklar çerçevesinde yapılmalıdır:

- Varlıkların satışı ya da repoya konu edilebilme kabiliyetleri ile sürekli olarak kullanılabilir fon sağlama imkanları gibi önemli varsayımların düzenli olarak gözden geçirilmesi,
- Görev ve sorumlulukların uygun ve anlaşılabilir olması,
- İletişim bilgilerinin güncel, raporlama hatlarının açıkça belirlenmiş ve en son organizasyon şeması ile senkronize olması,
- Kuruluşlar arasında ve sınır ötesine nakit ve teminatların transfer edilebilmesine imkan sağlaması,
- Planın kısa sürede uygulanabilmesi için gerekli olan yasal ve operasyonel dokümanların gözden geçirilmesi.

204.Üst düzey yönetim, her bir uygulamadan sonra planı tüm yönleri ile gözden geçirmeli ve kararlaştırılan revizyonların yapıldığından emin olmalıdır.

205.Üst düzey yönetim, ADP'yi piyasa koşullarının köklü bir biçimde değiştiği durumlarda daha sık olmak üzere yeterli sıklıkta gözden geçirmelidir. ADP'de yapılan değişiklikler yazılı olarak yapılmalı ve yönetim kurulunun onayına sunulmalıdır.

206.ADP, banka içi bilgi sisteminde ilgililerin her an için ulaşımına imkan verecek şekilde hazır bulundurulmalıdır.